

Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών

Σχεδιασμός Οπτικών Εφέ και Κινούμενης Εικόνας

Πτυχιακή / Διπλωματική Εργασία

Η γλώσσα του φωτός και της εικόνας: Οπτικά εφέ ως εργαλείο παιδικής έκφρασης στην παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia

Αρματά Δήμητρα

Επιβλέπων καθηγητής: Σπυρίδων Σιάκας

Πάτρα, Ιανουάριος 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή/φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Η γλώσσα του φωτός και της εικόνας: Οπτικά εφέ ως εργαλείο
παιδικής έκφρασης στην παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia

Αρματά Δήμητρα

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής/Επιβλέπουσα
Καθηγήτρια:

Σπυρίδων Σιάκας

Αναπληρωτής Καθηγητής ΠΑΔΑ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής/Συν-
Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Κωνσταντίνος Τηλιγάδης

Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα
Τεχνών Ήχου & Εικόνας

Στα παιδιά και στη δύναμη της φαντασίας τους.

Περίληψη

Στην προσχολική ηλικία, τα παιδιά εκφράζουν σκέψεις, συναισθήματα και ερωτήματα μέσα από πολλαπλές μορφές έκφρασης: με το σώμα τους, με ήχους, με την εικόνα, με φως και σκιά. Σύμφωνα με την παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia, όλες αυτές οι μορφές αποτελούν "γλώσσες" - ισότιμες, αυθεντικές και δημιουργικές. Ανάμεσά τους, το φως και η εικόνα αποτελούν δύο από τις πιο δυναμικές εκφάνσεις της παιδικής δημιουργίας και αναπαράστασης του κόσμου.

Στον σύγχρονο κόσμο της ψηφιακής εικόνας και των αναδυόμενων τεχνολογιών, η δημιουργία με εικόνα και φως δεν περιορίζεται πια σε παραδοσιακά μέσα, αλλά περιλαμβάνει και τεχνικές όπως τα οπτικά εφέ, τη σύνθεση εικόνας, την επεξεργασία φωτός, το layering και τα εφέ χρώματος. Αυτά, ενώ ξεκίνησαν ως εργαλεία του κινηματογράφου και της ψηφιακής τέχνης, αρχίζουν πλέον να βρίσκουν θέση και στην εκπαίδευση, ακόμα και σε προσχολικό επίπεδο, ως μέσα δημιουργικής εξερεύνησης και έκφρασης.

Η παρούσα εργασία εξετάζει πώς τα οπτικά εφέ μπορούν να αξιοποιηθούν ως εργαλείο παιδικής έκφρασης στο πλαίσιο της παιδαγωγικής προσέγγισης Reggio Emilia. Εστιάζει στον τρόπο που το φως και η εικόνα λειτουργούν ως γλώσσες μέσα στην καθημερινή μαθησιακή διαδικασία, και πώς η τεχνολογία μπορεί να ενισχύσει -χωρίς να αντικαταστήσει- τη δημιουργική φωνή των παιδιών. Μέσα από τη μελέτη περίπτωσης σε προσχολικό περιβάλλον, και την ανάλυση σχετικών δράσεων, επιχειρεί να αναδείξει τον ρόλο των οπτικών εφέ ως μέσου νοηματοδότησης, συναισθηματικής έκφρασης και εικαστικής αναζήτησης των παιδιών.

Η έρευνα αυτή στοχεύει να συμβάλει στην αναγνώριση της δυναμικής των αναδυόμενων τεχνολογιών όχι ως "εργαλείων διδασκαλίας", αλλά ως ψηφιακών υλικών που μπορούν να ενταχθούν φυσικά στην παιδαγωγική διαδικασία με σεβασμό στην παιδική πρωτοβουλία, φαντασία και αυθεντικότητα.

Λέξεις – Κλειδιά

1. Προσέγγιση Reggio Emilia
2. Παιδική έκφραση
3. Οπτικά εφέ
4. Εικόνα και φως
5. Αναδυόμενες τεχνολογίες
6. Προσχολική ηλικία
7. Ψηφιακά εργαλεία

The language of light and image: Visual effects as a tool for children's expression in the Reggio Emilia pedagogical approach

Armata Dimitra

Abstract

In preschool, children express their thoughts, feelings, and questions thru multiple forms of expression: with their bodies, with sounds, with images, with light and shadow. According to the Reggio Emilia pedagogical approach, all these forms are "languages" - equal, authentic, and creative. Among them, light and image are two of the most dynamic expressions of children's creativity and representation of the world.

In the modern world of digital imagery and emerging technologies, image and light creation is no longer limited to traditional media, but also includes techniques such as visual effects, image compositing, light processing, layering, and color effects. These, which started as tools for cinema and digital art, are now beginning to find a place in education as well, even at the preschool level, as means of creative exploration and expression.

This paper examines how visual effects can be utilized as a tool for children's expression within the framework of the Reggio Emilia pedagogical approach. It focuses on how light and image function as languages within the daily learning process, and how technology can enhance - without replacing - children's creative voices. Thru a case study in a preschool setting and the analysis of related activities, it attempts to highlight the role of visual effects as a means of meaning-making, emotional expression, and artistic exploration for children.

This research aims to contribute to the recognition of the dynamics of emerging technologies not as "teaching tools," but as digital materials that can be naturally integrated into the pedagogical process, respecting children's initiative, imagination, and authenticity.

Keywords

1. Reggio Emilia Approach
2. Child Expression
3. Visual Effects
4. Image and Light
5. Emerging Technologies
6. Preschool
7. Digital Tools

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract.....	vi
Περιεχόμενα.....	viii
Κατάλογος Πινάκων.....	ix
Εισαγωγή.....	1
1. Θεωρητικό πλαίσιο.....	3
1.1 Η παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia.....	3
1.2 Το φως και η εικόνα στην παιδική έκφραση.....	4
1.3 Οπτικά εφέ στην εκπαίδευση.....	4
1.4 Το περιβάλλον ως τρίτος παιδαγωγός.....	5
1.5 Η καλλιτεχνική διάσταση των VFX στην παιδαγωγική Reggio Emilia.....	5
1.6 Σύνδεση παιδαγωγική προσέγγισης με την παρούσα εργασία.....	5
2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	6
2.1 Stop motion animation και μάθηση στην προσχολική ηλικία.....	7
2.2 Ψηφιακή τεκμηρίωση και «ψηφιακές γλώσσες» στη Reggio Emilia.....	7
2.3 Ψηφιακή αφήγηση, τεχνολογία και παιδαγωγικός ρόλος.....	8
2.4 Θεωρητικό υπόβαθρο της προσέγγισης Reggio Emilia και εναλλακτικών προσεγγίσεων.....	8
2.5 Σύνθεση και θέση της παρούσας εργασίας.....	9
3. Μεθοδολογία.....	10
3.1 Τύπος έρευνας.....	10
3.2 Πλαίσιο έρευνας και συμμετέχοντες.....	10
3.3 Σχεδιασμός και Υλοποίηση Δραστηριοτήτων.....	11
1. Ίχνη φωτός στα χρώματα της Ίριδας.....	11
2. Αναδυόμενες αφηγήσεις απο το φώς - Εξερεύνηση μέσω επιδιασκοπίου.....	13
3. Σώμα, φως και σκιά: Ανατομία μέσα απο περιαματισμό.....	14
4. Ζωγραφίζοντας με φως (Light painting).....	15
5. Απο το φωτογραφικό καρέ στο δημιουργικό αποτύπωμα.....	17
6. Τρισδιάστατη αναπαράσταση με χρήση 3d pen.....	18
7. Το φως και η σκιά ως μέσο καλλιτεχνικής δράσης και σωματικής έκφρασης..	19
8. Πειραματισμοί με UV φως και κίνηση.....	20
9. Ψηφιακή εμπύχωση μέσω εργαλείου τεχνητής νοημοσύνης.....	22
10. Πειραματισμός με green screen και οπτικά εφέ.....	23
3.4 Σύνδεση ερευνητικών ερωτημάτων με τη μεθοδολογία.....	24
3.5 Ερευνητικά εργαλεία και μέσα συλλογής δεδομένων.....	25
4. Συμπεράσματα, παιδαγωγικά οφέλη και προτάσεις.....	26
4.1 Συνολικά συμπεράσματα της έρευνας.....	26
4.1.1 Σύνθεση ευρημάτων σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα.....	27
4.2 Παιδαγωγικά οφέλη από της αξιοποίηση φωτός, εικόνας και πρακτικών VFX.....	28
4.3 Παιδαγωγικές συνθήκες, ρόλος της παιδαγωγού και του περιβάλλοντος.....	29
4.4 Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντικές εφαρμογές.....	30
Βιβλιογραφία.....	31
Παράρτημα Α: Φύλλα παρατήρησης.....	33

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Συνοπτική παρουσίαση των επιλεγμένων άρθρων της βιβλιογραφικής επισκόπησης.....	6
--	---

Εισαγωγή

Η παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιτεχνική έκφραση των παιδιών και στην αναγνώριση της εικόνας, του φωτός και του περιβάλλοντος ως «τρίτος δάσκαλος». Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα εργασία διερευνά πώς τα οπτικά εφέ (visual effects - VFX) και οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλεία παιδικής δημιουργίας και μάθησης, ενισχύοντας την πολυτροπική έκφραση και τη νοηματοδότηση της εμπειρίας. Η ένταξη αυτών των μέσων στον προσχολικό χώρο δεν αποτελεί απλώς τεχνολογική καινοτομία, αλλά πράξη αισθητικής, γνωστικής και κοινωνικής δυναμικής.

Η εργασία βασίζεται σε σχέδιο δράσης που υλοποιήθηκε με παιδιά προσχολικής ηλικίας, στο οποίο σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν εκπαιδευτικές δραστηριότητες βασισμένες στη χρήση φωτός, σκιάς, ψηφιακής εικόνας και εργαλείων, προβολών και απλών τεχνικών οπτικών εφέ. Οι δραστηριότητες σχεδιάστηκαν με βάση τις αρχές της προσέγγισης Reggio Emilia και εστιάζουν στην παρατήρηση, τον πειραματισμό και την αφήγηση μέσα από εικόνα και φως.

Σκοπός της εργασίας

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να διερευνήσει πώς η αξιοποίηση τεχνικών οπτικών εφέ και ψηφιακών μέσων σε εμπνευσμένο πλαίσιο από τη προσέγγιση Reggio Emilia μπορεί να ενισχύσει την ελεύθερη έκφραση των παιδιών, να υποστηρίξει σύνθετες μορφές αφήγησης και να συμβάλει στη δημιουργία μαθησιακών περιβαλλόντων υψηλής αισθητικής και παιδαγωγικής αξίας.

Ερευνητικά ερωτήματα

1. Πώς η ενσωμάτωση βασικών τεχνικών οπτικών εφέ μπορεί να υποστηρίξει τη δημιουργική έκφραση και τη διαδικασία μάθησης παιδιών προσχολικής ηλικίας, στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia;
2. Πώς μπορούν τα οπτικά εφέ να προσεγγιστούν ως παιδαγωγικό και εκφραστικό υλικό στην προσχολική εκπαίδευση, και όχι ως τεχνική δεξιότητα ή τελικό προϊόν;
3. Ποιες παιδαγωγικές συνθήκες και υλικά ενθαρρύνουν την ουσιαστική εμπλοκή των παιδιών με τα ψηφιακά μέσα, χωρίς να αλλοιώνεται η διερευνητική, αισθητική και παιδοκεντρική φύση της Reggio Emilia προσέγγισης;
4. Πώς ο ρόλος του/της παιδαγωγού επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά εμπλέκονται δημιουργικά με πρακτικές οπτικών εφέ σε ένα σχολικό περιβάλλον;

Μεθοδολογική προσέγγιση

Η εργασία ακολουθεί ποιοτική ερευνητική προσέγγιση μέσω ανάλυσης περιπτώσιολογικής μελέτης (case study) σε εκπαιδευτικό πλαίσιο, με επίκεντρο την παρατήρηση, την τεκμηρίωση και τη συλλογή παιδικών δημιουργιών. Τα δεδομένα προέρχονται από 10 εκπαιδευτικές δράσεις και καταγραφές, οι οποίες αξιοποιούνται για την ερμηνεία της παιδικής έκφρασης μέσω φωτός και εικόνας.

Δομή εργασίας

Η εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια:

- Στο Πρώτο Κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της παιδαγωγικής προσέγγισης Reggio Emilia και η σύνδεσή της με τα οπτικά εφέ.
- Το Δεύτερο Κεφάλαιο περιλαμβάνει βιβλιογραφική επισκόπηση πρόσφατων ερευνών σχετικά με τη χρήση ψηφιακών και οπτικοακουστικών εργαλείων στην προσχολική εκπαίδευση.
- Στο Τρίτο Κεφάλαιο περιγράφονται οι μεθοδολογικές επιλογές και αναλύονται λεπτομερώς οι εκπαιδευτικές δράσεις.
- Τέλος, στο Τέταρτο Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα, τα παιδαγωγικά οφέλη και οι προτάσεις για μελλοντικές εφαρμογές.

Κεφάλαιο 1: Θεωρητικό πλαίσιο

1.1 Η παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia

Η προσέγγιση Reggio Emilia γεννήθηκε στην Ιταλία, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, μέσα από την ανάγκη δημιουργίας ενός νέου είδους εκπαίδευσης, βασισμένης στις αξίες της συνεργασίας, της ελευθερίας έκφρασης και της κοινωνικής ευθύνης (Gandini, 1993). Ο Loris Malaguzzi, βασικός εμπνευστής της φιλοσοφίας αυτής, υποστήριξε ότι το παιδί είναι «πλούσιο, ικανό και γεμάτο δυνατότητες», και ότι η εκπαίδευση οφείλει να καλλιεργεί το δικαίωμά του να εκφράζεται με πολλούς τρόπους - τις λεγόμενες «εκατό γλώσσες των παιδιών» (Malaguzzi, 1996; Edwards, Gandini & Forman, 1998).

Η προσέγγιση Reggio Emilia δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αισθητική, στη δημιουργικότητα και στην αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, το οποίο θεωρείται «τρίτος δάσκαλος» (Strong-Wilson & Ellis, 2007). Το φως, οι σκιές, τα υλικά, οι εικόνες και ο χώρος αντιμετωπίζονται όχι μόνο ως εργαλεία, αλλά ως ισότιμοι παιδαγωγοί. Το παιδί, μέσω του πειραματισμού, της παρατήρησης και της συνεργασίας, μαθαίνει μέσα σε ένα πλαίσιο που σέβεται τη φαντασία και τη σκέψη του.

Στο κέντρο της προσέγγισης βρίσκεται το atelier, ένας δημιουργικός χώρος πειραματισμού με υλικά, εικόνες και φως, όπου το παιδί μπορεί να εξερευνήσει τις ιδέες του και να τις εξωτερικεύσει μέσα από πολυτροπικά μέσα (Vecchi, 2010). Ο atelierista, εκπαιδευτικός με καλλιτεχνικό υπόβαθρο, συνοδεύει τα παιδιά σε αυτή την αναζήτηση, χωρίς να κατευθύνει αλλά ενισχύοντας την ελευθερία και τη δημιουργία νοήματος.

Η προσέγγιση Reggio Emilia προσφέρει ένα δυναμικό πλαίσιο για την ενσωμάτωση σύγχρονων εργαλείων όπως τα οπτικά εφέ, αρκεί να διατηρείται η αρχή της σεβαστής και ενεργής συμμετοχής του παιδιού. Σε αυτό το πλαίσιο, η εικόνα και το φως δεν αποτελούν απλώς αισθητικές προσθήκες, αλλά λειτουργούν ως «γλώσσες» σκέψης και συναισθηματικής έκφρασης. Στην προσχολική ηλικία, τα παιδιά εκφράζουν σκέψεις, συναισθήματα και ερωτήματα μέσα από πολλαπλές μορφές έκφρασης: με το σώμα τους, με ήχους, με την εικόνα, με φως και σκιά. Σύμφωνα με την παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia, όλες αυτές οι μορφές αποτελούν "γλώσσες" - ισότιμες, αυθεντικές και δημιουργικές. Ανάμεσά τους, το φως και η εικόνα αποτελούν δύο από τις πιο δυναμικές εκφάνσεις της παιδικής δημιουργίας και αναπαράστασης του κόσμου.

Στον σύγχρονο κόσμο της ψηφιακής εικόνας και των αναδυόμενων τεχνολογιών, η δημιουργία με εικόνα και φως δεν περιορίζεται πια σε παραδοσιακά μέσα, αλλά περιλαμβάνει και τεχνικές όπως τα οπτικά εφέ, τη σύνθεση εικόνας, την επεξεργασία φωτός, το layering και τα εφέ χρώματος. Αυτά, ενώ ξεκίνησαν ως εργαλεία του κινηματογράφου και της ψηφιακής τέχνης, αρχίζουν πλέον να βρίσκουν θέση και στην εκπαίδευση, ακόμα και σε προσχολικό επίπεδο, ως μέσα δημιουργικής εξερεύνησης και έκφρασης.

Η παρούσα εργασία εξετάζει πώς τα οπτικά εφέ μπορούν να αξιοποιηθούν ως εργαλείο παιδικής έκφρασης στο πλαίσιο της παιδαγωγικής προσέγγισης Reggio Emilia. Εστιάζει στον τρόπο που το φως και η εικόνα λειτουργούν ως γλώσσες μέσα στην καθημερινή μαθησιακή διαδικασία, και πώς η τεχνολογία μπορεί να ενισχύσει -χωρίς να αντικαταστήσει- τη δημιουργική φωνή των παιδιών. Μέσα από τη μελέτη περίπτωσης σε προσχολικό περιβάλλον, και την ανάλυση σχετικών δράσεων, επιχειρεί να αναδείξει τον ρόλο των οπτικών εφέ ως μέσου νοηματοδότησης, συναισθηματικής έκφρασης και εικαστικής αναζήτησης των παιδιών.

Η έρευνα αυτή στοχεύει να συμβάλει στην αναγνώριση της δυναμικής των αναδυόμενων τεχνολογιών όχι ως "εργαλείων διδασκαλίας", αλλά ως ψηφιακών υλικών που μπορούν να ενταχθούν φυσικά στην παιδαγωγική διαδικασία με σεβασμό στην παιδική πρωτοβουλία, φαντασία και αυθεντικότητα.

1.2 Το φως και η εικόνα στην παιδική έκφραση

Η εικόνα και το φως αποτελούν δύο από τις πιο εκφραστικές "γλώσσες" που χρησιμοποιούν τα παιδιά στην προσχολική ηλικία. Δεν λειτουργούν μόνο ως αισθητικά ή οπτικά ερεθίσματα, αλλά εμπλέκονται ενεργά στη διαμόρφωση σκέψης, συναισθημάτων και αφηγήσεων. Στην παιδαγωγική Reggio Emilia, το φως δεν είναι απλώς φωτισμός: είναι μέσο παρατήρησης, πειραματισμού και ανακάλυψης, ενώ η εικόνα (φωτογραφία, σκίτσο, σκιά, αποτύπωση) αποτελεί τρόπο σκέψης και οπτικοποίησης του νοήματος (Vecchi, 2010).

Το παιδί, όταν του δίνεται η δυνατότητα να πειραματιστεί με το φως, τις σκιές, τις αντανακλάσεις ή την προβολή, δεν παρατηρεί απλώς τον κόσμο - τον ερμηνεύει. Μέσα από την παρατήρηση και τη δημιουργία εικόνων, το παιδί εξωτερικεύει τον εσωτερικό του κόσμο, κατασκευάζει αφηγήσεις και συνδέεται με τους άλλους. Σε αυτό το πλαίσιο, η εικόνα και το φως δεν αποτελούν μόνο εργαλεία μάθησης, αλλά γίνονται «πλατφόρμες σκέψης» (Rinaldi, 2006).

Η αξιοποίηση αυτών των υλικών στην προσχολική τάξη επιτρέπει τη δημιουργία μαθησιακών περιβαλλόντων που ενθαρρύνουν τη φαντασία, την αισθητική συνείδηση και τη συνεργατικότητα. Το φως και η εικόνα ενισχύουν την πολυτροπική έκφραση και προσφέρουν στα παιδιά έναν ακόμη τρόπο να «μιλήσουν» για τον κόσμο όπως τον αντιλαμβάνονται.

1.3 Οπτικά εφέ στην εκπαίδευση

Τα οπτικά εφέ (visual effects ή VFX) αποτελούν τεχνικές ψηφιακής επεξεργασίας της εικόνας, που επιτρέπουν την τροποποίηση ή δημιουργία οπτικών στοιχείων τα οποία δεν υπάρχουν κατά τη λήψη. Στον κινηματογράφο, τα VFX χρησιμοποιούνται για να δημιουργήσουν σκηνές φαντασίας, ψευδαισθήσεις κίνησης ή αλλοιώσεις φωτός και περιβάλλοντος. Ωστόσο, οι ίδιες τεχνικές μπορούν να αποτελέσουν πηγή πειραματισμού και δημιουργίας και στην εκπαίδευση.

Όταν εντάσσονται με παιδαγωγικό τρόπο, τα οπτικά εφέ μπορούν να λειτουργήσουν ως «νέα γλώσσα» έκφρασης, προσφέροντας στα παιδιά εναλλακτικούς τρόπους να εξωτερικεύσουν συναισθήματα, αφηγήσεις και σκέψεις. Τεχνικές όπως η αλλαγή χρωμάτων, η χρήση σκιών, η διαφάνεια και η παραμόρφωση εικόνας, δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να δημιουργήσουν ψηφιακές εικόνες που αντανακλούν το εσωτερικό τους βλέμμα (Belluigi, 2016).

Σε προσχολικό επίπεδο, τα οπτικά εφέ δεν αξιοποιούνται ως στόχος μάθησης, αλλά ως αισθητικό και αφηγηματικό υλικό. Μέσα από εργαλεία όπως εφαρμογές επεξεργασίας εικόνας, video layering, προβολές και διαδραστικά μέσα, τα παιδιά μπορούν να πειραματιστούν με το φως, την κίνηση και τον χρόνο, συνδέοντας το ψηφιακό με το απτικό και το βιωματικό (McClure et al., 2017).

Η αξιοποίηση των οπτικών εφέ στην προσχολική εκπαίδευση, ενταγμένη στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia, δεν στοχεύει στην «εκμάθηση τεχνολογίας», αλλά στην ενίσχυση της παιδικής φωνής και της πολυτροπικής έκφρασης. Τα εφέ γίνονται μέρος της διαδικασίας δημιουργίας νοήματος και όχι διακοσμητικά στοιχεία.

1.4 Το περιβάλλον ως τρίτος παιδαγωγός

Στην προσέγγιση Reggio Emilia, το περιβάλλον θεωρείται ισότιμος παιδαγωγός, μαζί με το παιδί και τον/την εκπαιδευτικό. Οι χώροι διαμορφώνονται με τρόπο που να ενθαρρύνουν την εξερεύνηση, τη συνεργασία και την αισθητική παρατήρηση (Strong-Wilson & Ellis, 2007). Ο φωτισμός, οι επιφάνειες, οι προβολές και οι εικόνες δεν αποτελούν διακοσμητικά στοιχεία, αλλά διαμορφώνουν δυναμικά μαθησιακά πλαίσια όπου τα παιδιά αλληλεπιδρούν ενεργά (Gandini, 1993).

Το φως, για παράδειγμα, μπορεί να ρίχνει σκιές που τα παιδιά παρατηρούν, αναλύουν και ενσωματώνουν στις δημιουργίες τους. Οι εικόνες στους τοίχους δεν είναι στατικές, αλλά λειτουργούν ως ερεθίσματα σκέψης ή αναφοράς. Οι προβολές στον τοίχο ή το δάπεδο, όταν χρησιμοποιούνται, γίνονται εικαστικές αφορμές για αφήγηση, ερμηνεία και συμμετοχική εμπειρία. Έτσι, το περιβάλλον συνομιλεί με τα παιδιά, ενισχύοντας τη μαθησιακή διαδικασία με αισθητικό, συμβολικό και αφηγηματικό χαρακτήρα (Rinaldi, 2006).

1.5 Η καλλιτεχνική διάσταση των VFX στην παιδαγωγική Reggio Emilia

Στην παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia, η τέχνη και η αισθητική δεν είναι ξεχωριστός τομέας, αλλά δομικό στοιχείο της μαθησιακής διαδικασίας. Σε αυτό το πλαίσιο, τα οπτικά εφέ (VFX) μπορούν να αποτελέσουν μια σύγχρονη μορφή «καλλιτεχνικής γλώσσας» που ενισχύει την παιδική έκφραση, δίνοντας στα παιδιά τη δυνατότητα να πειραματιστούν με φως, εικόνα, χρώμα, διαφάνεια και κίνηση.

Η χρήση βασικών τεχνικών VFX, όπως η μεταβολή φωτός, η προβολή σκιών, οι πολλαπλές εκθέσεις και οι εναλλαγές υφής, ενισχύει την καλλιτεχνική έρευνα που πραγματοποιείται στο atelier. Τα παιδιά δεν χρησιμοποιούν τα εφέ για να εντυπωσιάσουν, αλλά για να εξωτερικεύσουν αφηρημένες έννοιες, συναισθήματα και ερμηνείες του κόσμου γύρω τους (Vecchi, 2010).

Η ενσωμάτωση των VFX στα παιδαγωγικά πλαίσια της προσέγγισης Reggio Emilia ενθαρρύνει τη σύνθεση ψηφιακού και φυσικού υλικού, την αισθητική ανακάλυψη και την καλλιτεχνική αυτονομία των παιδιών. Μέσα από τη δημιουργική χρήση των ψηφιακών μέσων, το παιδί λειτουργεί σαν μικρός «σκηνοθέτης» και «οπτικός καλλιτέχνης», που κατασκευάζει και μεταμορφώνει εικόνες για να εκφραστεί ελεύθερα και ουσιαστικά (Edwards, Gandini & Forman, 1998).

1.6 Σύνδεση παιδαγωγικής προσέγγισης με την παρούσα εργασία

Η θεωρητική προσέγγιση της Reggio Emilia, με τον έντονο προσανατολισμό στην αισθητική, στη συνεργατική μάθηση και στη χρήση του περιβάλλοντος ως τρίτου παιδαγωγού, αποτέλεσε τη βάση για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των εκπαιδευτικών δράσεων της παρούσας διπλωματικής. Στο πλαίσιο αυτό, η έρευνα εστιάζει στην ένταξη οπτικών εφέ και ψηφιακών τεχνικών ως εργαλείων έκφρασης των παιδιών, όχι ως εξειδικευμένων τεχνολογικών πρακτικών, αλλά ως μέσων με τα οποία τα παιδιά διευρύνουν τους τρόπους αφήγησης, πειραματισμού και νοηματοδότησης του κόσμου γύρω τους. Η εργασία επιδιώκει να εντοπίσει πώς οι αρχές της Reggio Emilia μεταφράζονται σε πρακτικές που συνδυάζουν το φως, την εικόνα και την τεχνολογία, με σκοπό την ενίσχυση της δημιουργικότητας και της πολυτροπικής παιδικής φωνής.

Κεφάλαιο 2: Βιβλιογραφική επισκόπηση

Η διεθνής βιβλιογραφία των τελευταίων ετών αναδεικνύει σταθερά τη δυναμική της ψηφιακής εικόνας, του stop motion και των οπτικών εφέ ως μέσων έκφρασης και μάθησης στην προσχολική ηλικία, σε συνάφεια με παιδαγωγικές προσεγγίσεις όπως η Reggio Emilia. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται συνοπτικά βασικά ευρήματα από δέκα επιλεγμένες μελέτες, που αποτέλεσαν το θεωρητικό υπόβαθρο της παρούσας εργασίας.

Στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας πραγματοποιήθηκε συστηματική βιβλιογραφική αναζήτηση σε διεθνείς βάσεις δεδομένων, με λέξεις-κλειδιά που αφορούσαν τη χρήση φωτός και εικόνας, τα οπτικά εφέ και τα ψηφιακά μέσα στην προσχολική εκπαίδευση, καθώς και την παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia. Αφού εντοπίστηκε ένας αρχικός όγκος μελετών, εφαρμόστηκαν κριτήρια ένταξης και επιλέχθηκαν δέκα άρθρα που θεωρήθηκαν πιο συναφή με το αντικείμενο της εργασίας. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά τα βασικά χαρακτηριστικά των μελετών αυτών (όνομα και μεθοδολογία), τα οποία στη συνέχεια αξιοποιούνται για τη διαμόρφωση του θεωρητικού πλαισίου και τον σχεδιασμό των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων.

	Όνομα	Μεθοδολογία
1	<i>Stop Motion Animation for Preschoolers by Master Teachers</i>	Εργαστήρια με δασκάλους, δημιουργία stop motion ψηφιακών ιστοριών.
2	<i>Integrating Stop-Motion Animation into Children's Mathematics Learning</i>	Παρατήρηση, ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις με παιδιά και εκπαιδευτικούς.
3	<i>Student-Generated Stop-Motion Animation in Science Classes</i>	Συστηματική ανασκόπηση 42 ερευνών (2005-2019).
4	<i>Pedagogical documentation in the era of digital platforms</i>	Ανάλυση περιεχομένου, παραδείγματα εφαρμογών.
5	<i>Reggio Emilia-inspired Practice in Swedish Preschools</i>	Ποιοτική έρευνα, μελέτες περίπτωσης σε νηπιαγωγεία.
6	<i>Digital Languages: Multimodal meaning-making in Reggio-inspired early years education</i>	Εθνογραφική παρατήρηση, εργαστήρια, ανάλυση έργων παιδιών.
7	<i>Digital technology as a tool to support children and educators</i>	Μελέτες περίπτωσης, ημιδομημένες συνεντεύξεις.
8	<i>Early Childhood Imagineering: A Model for Developing Digital Storytelling</i>	Σχεδιαστική έρευνα (design-based research), ανάλυση projects.
9	<i>Montessori, Waldorf, and Reggio Emilia: A Comparative Analysis</i>	Συγκριτική μελέτη θεωριών και πρακτικών.
10	<i>Experiences of Reggio Emilia-Inspired Educators in Turkey</i>	Συνεντεύξεις με παιδαγωγούς προσχολικής εκπαίδευσης.

Πίνακας 2.1: Συνοπτική παρουσίαση των επιλεγμένων άρθρων της βιβλιογραφικής επισκόπησης.

2.1. Stop motion animation και μάθηση στην προσχολική ηλικία

Η μελέτη *Stop Motion Animation for Preschoolers by Master Teachers* εστιάζει σε εργαστήρια με εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας, κατά τα οποία σχεδίασαν και υλοποίησαν δικές τους stop motion ψηφιακές ιστορίες με τα παιδιά. Τα ευρήματα δείχνουν ότι όταν τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία παραγωγής (σχεδιασμός σκηνών, χειρισμός φιγούρων, λήψη καρτέ), αυξάνεται σημαντικά το επίπεδο εμπλοκής τους, η δημιουργικότητα και η εκφραστικότητά τους. Το stop motion αναδεικνύεται ως εργαλείο αφήγησης που μετατρέπει τα παιδιά σε «συν-δημιουργούς» της εικόνας και όχι απλούς θεατές.

Αντίστοιχα, το άρθρο *Integrating Stop-Motion Animation into Children's Mathematics Learning* μελετά τη χρήση του stop motion στο πλαίσιο της μαθηματικής μάθησης παιδιών 5-6 ετών. Μέσα από παρατήρηση, ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις με παιδιά και εκπαιδευτικούς, προκύπτει ότι η δημιουργία μικρών ταινιών βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν αφηρημένες μαθηματικές έννοιες (π.χ. ακολουθία, μέτρηση, ομαδοποίηση) καθώς τις «σκηνοθετούν» με υλικά και φιγούρες. Αναφέρεται ιδιαίτερα η αύξηση του ενδιαφέροντος και της συμμετοχής στα μαθηματικά, όταν αυτά συνδέονται με καλλιτεχνική, οπτικοακουστική δράση.

Η συστηματική ανασκόπηση *Student-Generated Stop-Motion Animation in Science Classes* συγκεντρώνει 42 έρευνες (2005-2019) και δείχνει ότι τα μαθητο-παραγόμενα stop motion υποστηρίζουν την κατανόηση πολύπλοκων εννοιών στις φυσικές επιστήμες, καθώς και την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Αν και το δείγμα αφορά κυρίως μεγαλύτερες ηλικίες, τα συμπεράσματα επιβεβαιώνουν τη μαθησιακή αξία της σταδιακής κατασκευής της κίνησης καρτέ-καρτέ, κάτι που συνδέεται άμεσα με τη λογική των οπτικών εφέ και της ανάλυσης της κίνησης που αξιοποιείται στην παρούσα έρευνα.

Συνολικά, τα τρία αυτά άρθρα συγκλίνουν στην ιδέα ότι το stop motion δεν αποτελεί απλώς «τεχνική», αλλά έναν ιδιαίτερο τρόπο οπτικής σκέψης, όπου η σύνθεση εικόνων, η χρονική αλληλουχία και η κίνηση γίνονται αντικείμενο διερεύνησης από τα ίδια τα παιδιά.

2.2. Ψηφιακή τεκμηρίωση και «ψηφιακές γλώσσες» στη Reggio Emilia

Η μελέτη *Pedagogical documentation in the era of digital platforms* εξετάζει πώς τα ψηφιακά μέσα μετασχηματίζουν την παιδαγωγική τεκμηρίωση. Μέσα από ανάλυση περιεχομένου και παραδείγματα εφαρμογών, αναδεικνύεται ότι φωτογραφία, βίντεο και ψηφιακές πλατφόρμες δεν λειτουργούν μόνο ως μέσα αποθήκευσης, αλλά ως εργαλεία συν-ερμηνείας και διαλόγου ανάμεσα σε παιδιά, παιδαγωγούς και γονείς. Η τεκμηρίωση γίνεται δυναμική διαδικασία αφήγησης της μάθησης, στοιχείο που συνδέεται άμεσα με τον τρόπο που στην παρούσα εργασία αξιοποιούνται φωτογραφικές λήψεις, βίντεο και οπτικά εφέ για την καταγραφή και ανάγνωση των παιδικών «γλωσσών».

Στο άρθρο *Reggio Emilia-inspired Practice in Swedish Preschools* παρουσιάζονται μελέτες περίπτωσης νηπιαγωγείων στη Σουηδία που υιοθετούν την προσέγγιση Reggio Emilia. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σχέση χώρου-υλικών-τεχνολογίας: το περιβάλλον σχεδιάζεται ως «τρίτος παιδαγωγός», με στούντιο φωτός, γωνιές ψηφιακής καταγραφής και ευέλικτες επιφάνειες προβολής, που υποστηρίζουν την αισθητική και συμβολική έκφραση των παιδιών. Αυτά τα στοιχεία συνδέονται με τον τρόπο οργάνωσης του δικού μας atelier φωτός και εικόνας, όπου το φως, οι προβολές και τα οπτικά εφέ αντιμετωπίζονται ως βασικά υλικά μάθησης.

Το άρθρο *Digital Languages: Multimodal meaning-making in Reggio-inspired early years education* εστιάζει στις «ψηφιακές γλώσσες» ως έναν ακόμη τρόπο έκφρασης στο πλαίσιο των «100 γλωσσών του παιδιού». Μέσα από εθνογραφική παρατήρηση, εργαστήρια και ανάλυση παιδικών έργων, καταγράφεται ότι τα παιδιά εμπλέκονται πιο ουσιαστικά όταν συνδυάζονται ψηφιακά και φυσικά μέσα - για παράδειγμα, όταν φωτογραφία, βίντεο και προβολή συνδέονται με σχέδιο, κατασκευές και σωματική δράση. Το εύρημα αυτό αποτελεί κεντρικό άξονα της παρούσας διπλωματικής, όπου τα οπτικά εφέ δεν αντιμετωπίζονται αποκομμένα, αλλά ως μέρος μιας πολυτροπικής, υβριδικής γλώσσας έκφρασης.

2.3. Ψηφιακή αφήγηση, τεχνολογία και παιδαγωγικός ρόλος

Η εργασία *Digital technology as a tool to support children and educators* εξετάζει, μέσω μελετών περίπτωσης και ημιδομημένων συνεντεύξεων, πώς οι εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας αξιοποιούν την τεχνολογία στην καθημερινή πρακτική. Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν ότι η τεχνολογία μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά, αρκεί να μην υποκαθιστά τη βιωματική εμπλοκή και το παιχνίδι. Προτείνεται μια ισορροπημένη, κριτική χρήση των ψηφιακών μέσων, όπου το παιδί παραμένει ενεργό υποκείμενο της διερεύνησης. Η θέση αυτή είναι απολύτως συμβατή με τον τρόπο που προσεγγίζεται η χρήση οπτικών εφέ στη δική μας έρευνα: ως εργαλείο ενίσχυσης της εμπειρίας και όχι ως αυτοσκοπός.

Στο *Early Childhood Imagineering: A Model for Developing Digital Storytelling* παρουσιάζεται ένα μοντέλο σχεδιαστικής έρευνας (design-based research) γύρω από την ψηφιακή αφήγηση με παιδιά. Η ανάλυση των projects δείχνει ότι όταν τα παιδιά συμμετέχουν στον σχεδιασμό χαρακτήρων, σκηνικών και βασικών εφέ, αναπτύσσουν φαντασία, αυτοπεποίθηση και αίσθηση «ιδιοκτησίας» της ιστορίας. Η δομή αυτού του μοντέλου -κύκλοι δοκιμής, αναστοχασμού και ανασχεδιασμού- επηρέασε άμεσα τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάστηκαν οι δράσεις της παρούσας εργασίας, όπου οι ιδέες των παιδιών για το φως, τη σκιά και την κίνηση μετασχηματίστηκαν σταδιακά σε οπτικοακουστικά πειράματα και μικρές «σκηνές» με στοιχεία οπτικών εφέ.

2.4. Θεωρητικό υπόβαθρο της προσέγγισης Reggio Emilia και εναλλακτικών προσεγγίσεων

Η συγκριτική μελέτη *Montessori, Waldorf, and Reggio Emilia: A Comparative Analysis* προσφέρει ένα ευρύτερο παιδαγωγικό πλαίσιο, αναδεικνύοντας ότι η προσέγγιση Reggio Emilia διαφοροποιείται από άλλα εναλλακτικά μοντέλα προσχολικής εκπαίδευσης ως προς την έμφαση στην τέχνη, την αισθητική, την αυτοέκφραση και τη συλλογική διερεύνηση. Στη Reggio Emilia, η εικόνα, το φως και τα υλικά δεν θεωρούνται απλά «μέσα διδασκαλίας», αλλά εργαλεία σκέψης και διαλόγου. Η διάσταση αυτή υποστηρίζει θεωρητικά την επιλογή των οπτικών εφέ και της ψηφιακής εικόνας ως κεντρικού άξονα της παρούσας διπλωματικής.

Τέλος, το άρθρο *Experiences of Reggio Emilia-Inspired Educators in Turkey* εξετάζει, μέσα από συνεντεύξεις με παιδαγωγούς προσχολικής εκπαίδευσης, τις προκλήσεις και τις δυνατότητες εφαρμογής της Reggio προσέγγισης σε διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά πλαίσια. Οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι η προσέγγιση Reggio Emilia ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα και την αυτονομία των παιδιών, αλλά προϋποθέτει ευελιξία από το θεσμικό πλαίσιο και το αναλυτικό πρόγραμμα. Το συμπέρασμα αυτό είναι κρίσιμο για την ελληνική πραγματικότητα: φωτίζει τα όρια και τις δυνατότητες ενσωμάτωσης έργων με οπτικά εφέ, ψηφιακή αφήγηση και εργαστήρια φωτός σε ένα τυπικό νηπιαγωγείο.

Παρά τη σημαντική συμβολή της υπάρχουσας βιβλιογραφίας στη μελέτη της τέχνης, της εικόνας και των ψηφιακών μέσων στην εκπαίδευση, διαπιστώνεται ένα ερευνητικό κενό ως προς τη βιωματική και παιδαγωγική αξιοποίηση πρακτικών που σχετίζονται με τα οπτικά εφέ στην προσχολική ηλικία. Οι περισσότερες μελέτες εστιάζουν είτε στη θεωρητική προσέγγιση της Reggio Emilia είτε στη χρήση της τεχνολογίας ως εργαλείου μάθησης, χωρίς να εξετάζουν συστηματικά πώς το φως, η εικόνα και οι ψηφιακές μεταμορφώσεις μπορούν να λειτουργήσουν ως εκφραστικά υλικά μέσα σε ένα παιδοκεντρικό και αισθητικά ποιοτικό πλαίσιο. Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να καλύψει αυτό το κενό, προσεγγίζοντας τα οπτικά εφέ όχι ως τεχνική δεξιότητα, αλλά ως μέσο παιδικής έκφρασης και διερεύνησης, ενταγμένο οργανικά στη φιλοσοφία της Reggio Emilia.

2.5. Σύνθεση και θέση της παρούσας εργασίας

Συνοψίζοντας, η υπάρχουσα βιβλιογραφία:

- τεκμηριώνει τη συμβολή του stop motion και της ψηφιακής αφήγησης στην ενεργή, δημιουργική εμπλοκή των παιδιών
- αναδεικνύει τη σημασία των ψηφιακών μέσων και των οπτικών φαινομένων (φως, σκιά, κίνηση) ως «γλωσσών» στην προσέγγιση Reggio Emilia
- τονίζει την ανάγκη ισορροπίας ανάμεσα στην τεχνολογία και τη βιωματική, σωματική εμπειρία
- εξετάζει πώς η παιδαγωγική Reggio Emilia προσαρμόζεται σε διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα.

Ωστόσο, δεν εντοπίζονται πολλές έρευνες που να συνδέουν συστηματικά τα οπτικά εφέ (με την έννοια του chroma key, του light painting, των προβολών και των ψηφιακών μετασχηματισμών εικόνας) με την καθημερινή πρακτική ενός Reggio-influenced νηπιαγωγείου. Η παρούσα διπλωματική φιλοδοξεί να καλύψει αυτό το κενό, διερευνώντας πώς τα οπτικά εφέ μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλείο παιδικής έκφρασης, τεκμηρίωσης και συν-δημιουργίας, μέσα από μια σειρά δραστηριοτήτων που συνδέουν το φως, το σώμα, τη σκιά και την ψηφιακή εικόνα με τον παιδικό λόγο και τη φαντασία.

Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία

3.1 Τύπος έρευνας

Η παρούσα έρευνα εντάσσεται στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας δράσης στην εκπαίδευση, συμμετοχικής παρατήρησης και καλλιτεχνικής έρευνας. Στόχος είναι η μελέτη του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά προσχολικής ηλικίας εκφράζονται μέσω των οπτικών εφέ (VFX) και του φωτός, μέσα σε ένα παιδαγωγικό περιβάλλον επηρεασμένο από τις αρχές της προσέγγισης Reggio Emilia.

Η ερευνητική διαδικασία βασίζεται σε 10 βιωματικές δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν στο σχολικό πλαίσιο, δίνοντας έμφαση στη δημιουργική χρήση ψηφιακών και φυσικών μέσων (όπως το φως, η σκιά, η κάμερα, οι προβολές και η ψηφιακή αλλοίωση εικόνας). Το παιδί τοποθετείται στο επίκεντρο της ερευνητικής παρατήρησης, όχι ως αντικείμενο μέτρησης αλλά ως φορέας ερμηνειών, πρωτοβουλιών και καλλιτεχνικής φαντασίας.

Η μεθοδολογική προσέγγιση αντλεί στοιχεία από τη Reggio Emilia θεωρία για την τεκμηρίωση της παιδικής σκέψης μέσα από αισθητικά μέσα και καταγράφει τις διαδικασίες έκφρασης που αναδύονται φυσικά από την αλληλεπίδραση του παιδιού με το υλικό, το περιβάλλον και την ομάδα του.

3.2 Πλαίσιο έρευνας και συμμετέχοντες

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της προσχολικής εκπαίδευσης, σε ιδιωτικό νηπιαγωγείο, κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2025-26. Το ερευνητικό πεδίο αποτέλεσε το καθημερινό παιδαγωγικό περιβάλλον της τάξης, το οποίο οργανώθηκε σύμφωνα με τις αρχές της παιδαγωγικής προσέγγισης Reggio Emilia, δίνοντας έμφαση στο φως, στην εικόνα, στον πειραματισμό και στη δημιουργική διερεύνηση.

Στην έρευνα συμμετείχαν παιδιά προσχολικής ηλικίας (2,5 έως 6 ετών), τα οποία έλαβαν μέρος στις δραστηριότητες ως φυσικοί δρώντες της μαθησιακής διαδικασίας. Ο αριθμός των παιδιών κυμαινόταν ανά δράση, καθώς η συμμετοχή ήταν ευέλικτη και βασισμένη στο ενδιαφέρον και την αυθόρμητη εμπλοκή τους, σύμφωνα με τις αρχές της προσέγγισης Reggio Emilia.

Η ερευνήτρια είχε διττό ρόλο: αφενός ως παιδαγωγός της τάξης και αφετέρου ως ερευνήτρια/παρατηρήτρια. Ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η τεκμηρίωση των δραστηριοτήτων πραγματοποιήθηκαν εντός του φυσικού εκπαιδευτικού πλαισίου, χωρίς αποσπασματικές ή τεχνητές παρεμβάσεις. Οι δραστηριότητες δεν παρουσιάστηκαν ως «πειράματα», αλλά εντάχθηκαν οργανικά στη ροή της καθημερινής παιδαγωγικής πρακτικής.

Το περιβάλλον της τάξης λειτούργησε ως ενεργός παράγοντας της έρευνας, με τη διαμόρφωση χώρων πειραματισμού (atelier, φωτοτράπεζα, σκοτεινός χώρος, προβολές, χρήση φωτισμού και ψηφιακών μέσων), οι οποίοι ενίσχυσαν την παρατήρηση, τη διερεύνηση και την έκφραση των παιδιών. Το πλαίσιο αυτό επέτρεψε την ανάδυση αυθεντικών παιδικών ερωτημάτων και πρακτικών, που αποτέλεσαν τη βάση για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων της έρευνας.

3.3 Σχεδιασμός και Υλοποίηση Δραστηριοτήτων

Στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε μια σειρά παιδαγωγικών δραστηριοτήτων με παιδιά προσχολικής ηλικίας, σε περιβάλλον εμπνευσμένο από την παιδαγωγική προσέγγιση Reggio Emilia, με κεντρικό άξονα τη «γλώσσα» του φωτός και της εικόνας. Οι δραστηριότητες αυτές οργανώθηκαν γύρω από βασικά οπτικά φαινόμενα και τεχνικές (φως, σκιά, αντανάκλαση, προβολή, φωτογραφικό καρέ, ψηφιακή επεξεργασία, green screen), επιχειρώντας να διερευνηθεί πώς μπορούν να αποτελέσουν θεμέλιο για την ανάπτυξη μορφών έκφρασης που σχετίζονται με τα οπτικά εφέ (VFX) στην προσχολική ηλικία.

Η ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζει αναλυτικά τις δέκα (10) επιλεγμένες δραστηριότητες, οι οποίες αποτέλεσαν τον βασικό κορμό του ερευνητικού υλικού. Για κάθε δράση περιγράφονται: το πλαίσιο υλοποίησης (χώρος, οργάνωση, υλικά και μέσα), η πορεία της δραστηριότητας και οι τρόποι με τους οποίους τα παιδιά αλληλεπίδρασαν με το φως, την εικόνα και τα διαθέσιμα εικαστικά και ψηφιακά εργαλεία. Στη συνέχεια, ακολουθεί παιδαγωγική ανάλυση, στην οποία αναδεικνύονται οι μορφές παιδικής έκφρασης που προέκυψαν (σωματικές, εικαστικές, λεκτικές, αφηγηματικές), οι τρόποι συνεργασίας και οι διαδικασίες νοηματοδότησης που αναδύθηκαν κατά τη διάρκεια των δράσεων.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται, σε κάθε περίπτωση, στη σύνδεση των δραστηριοτήτων με το θεωρητικό πλαίσιο των οπτικών εφέ (VFX) και της οπτικοακουστικής έκφρασης: εξετάζεται πώς το φως, η σκιά, η προβολή, η μεταμόρφωση της εικόνας και οι *in situ* ή ψηφιακές επεξεργασίες λειτουργούν ως πρώιμες μορφές πρακτικών VFX, προσαρμοσμένες στα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της προσχολικής ηλικίας. Παράλληλα, σχολιάζεται ο ρόλος του περιβάλλοντος και των υλικών ως «τρίτων παιδαγωγών», καθώς και ο τρόπος με τον οποίο η τεκμηρίωση (φωτογραφικό υλικό, αποσπάσματα λόγου παιδιών, καταγραφές παρατήρησης) αξιοποιείται για την ερμηνεία των εμπειριών και την απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας.

1. Ίχνη φωτός στα χρώματα της Ίριδας

Η δράση προέκυψε από το αυθόρμητο ενδιαφέρον των παιδιών για τα φαινόμενα φωτός και αντανάκλασης που παρατηρούσαν στον χώρο. Στο πλαίσιο αυτό, τα παιδιά συγκεντρώθηκαν γύρω από ποικίλα υλικά με διαφορετικές οπτικές ιδιότητες, όπως CD, χρωματιστά φίλτρα, διαφανή χαρτιά και γυάλινες επιφάνειες, τα οποία τοποθέτησαν σε σχέση με φυσικές και τεχνητές πηγές φωτός.

Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης, οι φωτεινές αντανάκλασεις και οι χρωματικές διαθλάσεις που προβάλλονταν στο δάπεδο και στους τοίχους δημιούργησαν δυναμικά οπτικά φαινόμενα. Τα παιδιά απέδωσαν σε αυτά συμβολικές ονομασίες, όπως «ουράνιο τόξο», «φωτεινές ζωγραφιές» και «ιπτάμενα χρώματα», επιχειρώντας να ερμηνεύσουν με λόγο και φαντασία τις μεταβαλλόμενες εικόνες που παρατηρούσαν.

Η αρχική παρατήρηση εξελίχθηκε σε συστηματικό πειραματισμό με τα χρώματα της ίριδας και τη διάθλαση του φωτός. Τα παιδιά μετακινούσαν τα υλικά, τα τοποθετούσαν σε διαφορετικές γωνίες και αποστάσεις από την πηγή φωτός και παρακολουθούσαν τις μεταβολές στην ένταση, στο χρώμα και στη μορφή των αντανάκλασεων. Παράλληλα, ενσωμάτωσαν το ίδιο τους το σώμα στη διαδικασία, κινούμενα μέσα στον φωτεινό χώρο, «πατώντας» τα χρώματα ή διερωτώμενα αν είναι δυνατόν να τα αποτυπώσουν εικαστικά. Οι παρατηρήσεις και τα

ερωτήματα των παιδιών λειτούργησαν ως σημείο εκκίνησης για την εξέλιξη της διερεύνησης σε επόμενες καλλιτεχνικές δράσεις.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η διερεύνηση του φωτός ως υλικού και εκφραστικού μέσου, μέσα από αισθητηριακό πειραματισμό και ελεύθερη παρατήρηση, καθώς και η ενίσχυση της κατανόησης βασικών οπτικών φαινομένων μέσω βιωματικής εμπλοκής.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

- η ανάπτυξη παρατηρητικότητας απέναντι σε φαινόμενα φωτός, χρώματος και αντανάκλασης,
- η βιωματική προσέγγιση εννοιών όπως η διάθλαση και η χρωματική ανάλυση του φωτός,
- η ενίσχυση της αισθητηριακής και σωματικής εμπλοκής στον χώρο,
- η καλλιέργεια αισθητικής αντίληψης και αυθόρμητης καλλιτεχνικής έκφρασης,
- η ενδυνάμωση της φαντασίας και της λεκτικής ερμηνείας οπτικών εμπειριών.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η δράση εντάσσεται στο πεδίο των αισθητηριακών και διερευνητικών πρακτικών της προσέγγισης Reggio Emilia, όπου το φως αναγνωρίζεται ως αυτόνομο υλικό και ως «γλώσσα» έκφρασης. Το περιβάλλον σχεδιάστηκε έτσι ώστε να προσκαλεί τον πειραματισμό και την ανακάλυψη, χωρίς προκαθορισμένες οδηγίες ή προσδοκώμενα αποτελέσματα, επιτρέποντας στα παιδιά να διαμορφώσουν τις δικές τους υποθέσεις και ερμηνείες.

Η ενεργή εμπλοκή του σώματος στη διαδικασία παρατήρησης ενίσχυσε την πολυτροπική μάθηση, συνδυάζοντας την οπτική εμπειρία με την κίνηση και τη χωρική αντίληψη. Σε σχέση με τα οπτικά εφέ, η δράση λειτουργεί ως πρώιμη εισαγωγή σε βασικές αρχές δημιουργίας εικόνας, όπως η αλληλεπίδραση φωτός και επιφάνειας και η παραγωγή εντυπωσιακών οπτικών αποτελεσμάτων χωρίς ψηφιακή διαμεσολάβηση. Με τον τρόπο αυτό, τα παιδιά έρχονται σε επαφή με θεμελιώδεις έννοιες της οπτικής κουλτούρας μέσα από φυσική και βιωματική εμπειρία, θέτοντας τις βάσεις για μελλοντική ενασχόληση με πιο σύνθετα οπτικοακουστικά και ψηφιακά εργαλεία.

2. Αναδύομενες αφηγήσεις από το φως - Εξερύνηση μέσω επιδιασκοπίου

Η δεύτερη δράση αναδύθηκε αυθόρμητα μέσα από την παρατήρηση των παιδιών σχετικά με τις σκιές και τις προβολές που σχηματίζονταν στον τοίχο, κατά τη χρήση του επιδιασκοπίου. Το εργαλείο αυτό, τοποθετημένο σε κεντρικό σημείο του χώρου, λειτούργησε ως εστιακό στοιχείο που προσέλκυσε το ενδιαφέρον των παιδιών και τα προσκάλεσε σε ελεύθερο πειραματισμό.

Τα παιδιά τοποθέτησαν πάνω στην επιφάνεια του επιδιασκοπίου αντικείμενα που εντόπισαν στον χώρο, χωρίς προκαθορισμένες οδηγίες ή περιορισμούς. Τα υλικά περιλάμβαναν διαφανή και ημιδιαφανή στοιχεία, CD, γυάλινα δοχεία, φυσικά υλικά (όπως φύλλα και μικρά κλαδιά), καθώς και μεταλλικά αντικείμενα με διαφορετικές υφές και σχήματα. Καθώς τα αντικείμενα φωτίζονταν, οι μορφές τους προβάλλονταν στον τοίχο σε μεγάλη κλίμακα, μετασχηματιζόμενες σε αφηρημένες ή αναγνωρίσιμες εικόνες.

Η διαδικασία αυτή οδήγησε τα παιδιά σε διαρκείς πειραματισμούς: μετακινούσαν τα αντικείμενα, τα τοποθετούσαν επάλληλα, άλλαζαν τη θέση τους και παρατηρούσαν πώς οι σκιές και οι προβολές μεταβάλλονταν ως προς το μέγεθος, την ένταση και τη μορφή. Οι προβαλλόμενες εικόνες συχνά αποτέλεσαν αφορμή για αφηγηματικές συνδέσεις, με τα παιδιά να αποδίδουν νοήματα, να αναγνωρίζουν μορφές και να δημιουργούν ιστορίες γύρω από ό,τι έβλεπαν να «εμφανίζεται» στον τοίχο. Με τον τρόπο αυτό, το φως και η σκιά μετατράπηκαν σε ενεργά μέσα αφήγησης και φαντασιακής κατασκευής.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η διερεύνηση του φωτός και της σκιάς ως εκφραστικών και αφηγηματικών μέσων, μέσα από τη χρήση του επιδιασκοπίου ως εργαλείου οπτικού μετασχηματισμού. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η ενίσχυση της φαντασίας, της παρατήρησης και της ικανότητας των παιδιών να αποδίδουν νοήματα σε οπτικά ερεθίσματα μεγάλης κλίμακας.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

- η κατανόηση της σχέσης φωτός, αντικειμένου και σκιάς μέσα από βιωματικό πειραματισμό,
- η ανάπτυξη της οπτικής αντίληψης και της ικανότητας παρατήρησης μεταβολών στην εικόνα,
- η καλλιέργεια αφηγηματικής σκέψης και φαντασίας μέσω οπτικών ερεθισμάτων,
- η ενίσχυση της δημιουργικής χρήσης υλικών με διαφορετικές οπτικές ιδιότητες,
- η εξοικείωση με έννοιες κλίμακας, προβολής και μετασχηματισμού της εικόνας.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η χρήση του επιδιασκοπίου εντάσσεται οργανικά στη φιλοσοφία της προσέγγισης Reggio Emilia, όπου τα εργαλεία και τα υλικά λειτουργούν ως «γλώσσες» έκφρασης και διερεύνησης. Το επιδιασκόπιο δεν αξιοποιήθηκε ως απλό τεχνικό μέσο, αλλά ως φορέας εμπειρίας που επέτρεψε στα παιδιά να μετασχηματίζουν τον χώρο και να οπτικοποιούν τις ιδέες τους σε πραγματικό χρόνο.

Σε σχέση με τα οπτικά εφέ, η δράση λειτουργεί ως πρώιμη επαφή με βασικές αρχές προβολής και μετασχηματισμού της εικόνας. Η χρήση του επιδιασκοπίου προσομοιάζει, σε αναλογικό επίπεδο, διαδικασίες που συναντώνται στη δημιουργία οπτικών εφέ και στην κινηματογραφική γλώσσα, όπως η μεγέθυνση, η επικάλυψη στοιχείων και η δημιουργία νέων οπτικών αφηγήσεων μέσω φωτός και σκιάς. Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά εισάγονται βιωματικά στη λογική της οπτικής σύνθεσης, θέτοντας τις βάσεις για πιο σύνθετες μορφές οπτικοακουστικής δημιουργίας.

3. Σώμα, φως και σκιά: ανατομία μέσα από πειραματισμό

Η τρίτη δράση αναπτύχθηκε στο πλαίσιο των πειραματισμών με το φως και τις σκιές, όταν τα παιδιά παρατήρησαν τη σκιά ενός σκελετικού ομοιώματος που τοποθετήθηκε κοντά σε πηγή φωτός. Η έντονη και αναγνωρίσιμη μορφή που προβαλλόταν στον τοίχο προκάλεσε το ενδιαφέρον τους, οδηγώντας τα σε αυθόρμητες διερευνήσεις σχετικά με τη σχέση σώματος, φωτός και σκιάς.

Τα παιδιά άρχισαν να μετακινούν το ομοίωμα, παρατηρώντας πώς μεταβάλλεται το σχήμα, το μέγεθος και η ευκρίνεια της σκιάς σε συνάρτηση με την απόσταση από την πηγή φωτός και τη γωνία φωτισμού. Η παρατήρηση αυτή εξελίχθηκε σε πιο στοχευμένη διερεύνηση, κατά την οποία τα παιδιά χρησιμοποίησαν χαρτί και μαρκαδόρους για να ιχνηλατήσουν τα περιγράμματα των σκιών που προβάλλονταν στον τοίχο, μεταφέροντας την τρισδιάστατη μορφή σε δισδιάστατη αναπαράσταση.

Η δράση συνεχίστηκε στο τραπέζι φωτός (light table), όπου τα παιδιά είχαν στη διάθεσή τους ακτινογραφίες και ανατομικά σχέδια του ανθρώπινου σώματος. Μέσα από την παρατήρηση και τη σύγκριση των οπτικών αυτών υλικών, εντόπισαν βασικά μέρη του σκελετού και πειραματίστηκαν με την ιχνηλάτησή τους πάνω σε ημιδιαφανές χαρτί. Η χρήση του φωτός ως υποστηρικτικού μέσου επέτρεψε τη λεπτομερέστερη παρατήρηση της μορφής και ενίσχυσε τη σύνδεση ανάμεσα στη σκιά, το εσωτερικό σώμα και την εικαστική αναπαράσταση.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η διερεύνηση της ανθρώπινης μορφής μέσα από τη σχέση φωτός, σκιάς και σώματος, καθώς και η καλλιέργεια της κατανόησης βασικών ανατομικών στοιχείων μέσω βιωματικών και εικαστικών πρακτικών. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η ενίσχυση της ικανότητας των παιδιών να μετασχηματίζουν την οπτική παρατήρηση σε αναπαράσταση και δημιουργία.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

- η κατανόηση της σχέσης φωτός, αντικειμένου και σκιάς,

- η εξοικείωση με βασικά στοιχεία της ανθρώπινης ανατομίας με παιδοκεντρικό τρόπο,
- η ανάπτυξη δεξιοτήτων παρατήρησης και χαρτογράφησης μορφών,
- η σύνδεση επιστημονικής γνώσης και καλλιτεχνικής έκφρασης.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η δράση αξιοποίησε τη φυσική περιέργεια των παιδιών γύρω από το σώμα και τη σκιά, μετατρέποντας το φαινόμενο της σκιάς σε αισθητηριακή και εννοιολογική «γέφυρα» ανάμεσα στην οπτική παρατήρηση και την αναπαράσταση. Η διαδικασία της ιχνηλάτησης των σκιών και των ανατομικών σχημάτων επέτρεψε στα παιδιά να προσεγγίσουν τη μορφή του σώματος όχι ως στατικό δεδομένο, αλλά ως μεταβαλλόμενο και ερμηνεύσιμο σύνολο.

Στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia, η δράση αναδεικνύει τη σημασία της υλικότητας και του φωτός ως εργαλείων μάθησης, ενώ το περιβάλλον λειτουργεί ως «τρίτος παιδαγωγός» που υποστηρίζει τη διερεύνηση χωρίς να επιβάλλει ερμηνείες. Η χρήση ακτινογραφιών και ημιδιαφανών υλικών ενίσχυσε τη σύνδεση επιστήμης και τέχνης, προσφέροντας στα παιδιά πρόσβαση σε οπτικά ερεθίσματα που συνήθως ανήκουν στον χώρο της ιατρικής ή της επιστημονικής απεικόνισης.

Σε σχέση με τα οπτικά εφέ, η δράση εισάγει τα παιδιά στη λογική της αναπαράστασης του σώματος μέσω φωτισμού και σκιάς, μια πρακτική που απαντά συχνά στη σκηνογραφία, στον κινηματογράφο και στα VFX. Η μετάβαση από το τρισδιάστατο αντικείμενο στη δισδιάστατη σκιά και στη συνέχεια στο σχεδιαστικό αποτύπωμα προσομοιάζει διαδικασίες οπτικής ανάλυσης και μοντελοποίησης, θέτοντας τις βάσεις για την κατανόηση πιο σύνθετων μορφών οπτικής και ψηφιακής αναπαράστασης

4. Ζωγραφίζοντας με φως (light painting)

Η τέταρτη δράση προέκυψε από μια αυθόρμητη λεκτική παρατήρηση παιδιού, το οποίο ανέφερε ότι «το φως αφήνει πίσω του μονοπάτι». Η διατύπωση αυτή λειτούργησε ως ερευνητικό ερέθισμα και οδήγησε σε διερεύνηση της σχέσης φωτός, κίνησης και χρόνου μέσα από πειραματισμό. Σε σκοτεινό χώρο, τα παιδιά χρησιμοποίησαν φορητούς φακούς που παρήγαγαν πολύχρωμο φως και κινήθηκαν ελεύθερα, παρατηρώντας τις φωτεινές τροχιές που δημιουργούνταν κατά τη διάρκεια της κίνησης.

Κατά τη διάρκεια του πειραματισμού, το ενδιαφέρον των παιδιών επικεντρώθηκε στο ερώτημα κατά πόσο οι φωτεινές διαδρομές μπορούν να «παραμείνουν» και να αποτυπωθούν. Με τη διαμεσολάβηση της παιδαγωγού, εισήχθη η χρήση φωτογραφικής μηχανής ρυθμισμένης σε μακρά έκθεση (long exposure), ώστε οι κινήσεις των φωτεινών πηγών να καταγράφονται ως συνεχείς γραμμές φωτός στην εικόνα.

Οι φωτογραφίες που προέκυψαν παρουσίαζαν αφηρημένες και δυναμικές συνθέσεις, τις οποίες τα παιδιά αναγνώρισαν ως σχήματα, σύμβολα, γράμματα ή μορφές. Η παρατήρηση του οπτικού αποτελέσματος οδήγησε σε συζητήσεις σχετικά με τον ρόλο της κίνησης, του χρόνου

και της ταχύτητας στη διαμόρφωση της εικόνας, μετατρέποντας τη δράση σε διαδικασία ερμηνείας και αφήγησης.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η διερεύνηση της σχέσης φωτός, κίνησης και χρόνου, καθώς και η κατανόηση της έννοιας της αποτύπωσης εφήμερων φαινομένων μέσω ψηφιακών μέσων. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η ενίσχυση της δημιουργικής έκφρασης και της ψηφιακής επίγνωσης των παιδιών μέσα από τη βιωματική χρήση της κάμερας ως εργαλείου καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

- η κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στην κίνηση, το φως και τον χρόνο,
- η εξοικείωση με την έννοια της φωτογραφικής αποτύπωσης εφήμερων φαινομένων,
- η ανάπτυξη αισθητηριακής αντίληψης και σωματικής επίγνωσης κατά την κίνηση στον χώρο,
- η καλλιέργεια καλλιτεχνικής και συμβολικής ερμηνείας οπτικών αποτελεσμάτων,
- η ενίσχυση του ψηφιακού γραμματισμού μέσα από τη χρήση φωτογραφικού εξοπλισμού.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η τεχνική του light painting αποτελεί ένα ιδιαίτερα γόνιμο πεδίο διερεύνησης, καθώς επιτρέπει την οπτικοποίηση της κίνησης και του χρόνου μέσω του φωτός. Στο πλαίσιο της δράσης, το φως αντιμετωπίζεται όχι μόνο ως πηγή φωτισμού, αλλά ως ενεργό υλικό που «γράφει» στον χώρο και στην εικόνα. Η διαδικασία αυτή ενισχύει τη συνειδητοποίηση της επίδρασης της σωματικής κίνησης στο οπτικό αποτέλεσμα και μετατρέπει το σώμα σε εργαλείο δημιουργίας εικόνας.

Η χρήση της κάμερας σε μακρά έκθεση εισάγει τα παιδιά σε βασικές αρχές της φωτογραφικής και κινηματογραφικής πρακτικής, προσεγγίζοντας με απλουστευμένο και βιωματικό τρόπο έννοιες που συναντώνται στα οπτικά εφέ και στο animation, όπως η καταγραφή της κίνησης και η οπτικοποίηση του χρόνου. Η δράση λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στη φυσική εμπειρία και την ψηφιακή επεξεργασία εικόνας, αναδεικνύοντας τη δυνατότητα της τεχνολογίας να αποτυπώνει και να μετασχηματίζει την πραγματικότητα.

Στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia, η δράση ενισχύει τις πολλαπλές «γλώσσες» των παιδιών, συνδυάζοντας τη σωματική κίνηση, την εικαστική δημιουργία, τη ψηφιακή εικόνα και την αφήγηση. Η αναδυόμενη ερμηνεία των φωτεινών γραμμών ως σύμβολα και μορφές υπογραμμίζει τον ρόλο της φαντασίας και της ενεργής συμμετοχής των παιδιών στη δημιουργία νοήματος, μετατρέποντας την τεχνολογία σε εργαλείο έκφρασης και όχι απλής καταγραφής.

5. Από το φωτογραφικό καρέ στο δημιουργικό αποτύπωμα

Η πέμπτη δράση εντάσσεται στη θεματική διερεύνηση του σώματος, της κίνησης και της σχέσης τους με το φως και την εικόνα. Τα παιδιά κλήθηκαν να χρησιμοποιήσουν φωτογραφικές μηχανές προκειμένου να αποτυπώσουν στιγμιότυπα του εαυτού τους σε διαφορετικές στάσεις και σωματικές εκφράσεις. Η διαδικασία της φωτογράφισης αντιμετωπίστηκε όχι ως απλή καταγραφή, αλλά ως πράξη επιλογής και αυτοπαρατήρησης, καθώς τα παιδιά αποφάσιζαν συνειδητά τη στάση, τη θέση και την κίνηση του σώματός τους.

Οι φωτογραφίες που προέκυψαν εκτυπώθηκαν και τοποθετήθηκαν επάνω στη φωτοτράπεζα (light table), ώστε να αξιοποιηθεί το φως ως εργαλείο μεταφοράς της εικόνας. Τα παιδιά χρησιμοποίησαν ριζόχαρτο για να ιχνηλατήσουν με ακρίβεια τα περιγράμματα του σώματός τους, παρατηρώντας λεπτομέρειες της μορφής που δεν ήταν άμεσα αντιληπτές στη φωτογραφική εικόνα. Η διαδικασία αυτή μετέτρεψε το φωτογραφικό καρέ σε σχεδιαστικό αποτύπωμα, το οποίο λειτούργησε ως ενδιάμεσο στάδιο ανάμεσα στην εικόνα και τη μορφή.

Τα περιγράμματα που δημιουργήθηκαν αντιμετωπίστηκαν ως «καλούπια» και σχεδιάστηκαν εξαρχής με στόχο τη μελλοντική τους αξιοποίηση σε επόμενες δράσεις τρισδιάστατης κατασκευής, όπως η γλυπτική με πηλό ή η χρήση 3D pen για τη δημιουργία προσωπικών αναπαραστάσεων του σώματος.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η κατανόηση της μετάβασης από τη δισδιάστατη φωτογραφική εικόνα στη σχεδιαστική και εν δυνάμει τρισδιάστατη αναπαράσταση, καθώς και η ενίσχυση της αυτοαναγνώρισης και της σωματικής επίγνωσης των παιδιών μέσα από τη διαδικασία της αποτύπωσης. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η αξιοποίηση του φωτός ως εργαλείου παρατήρησης και μετασχηματισμού της εικόνας.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

- η ανάπτυξη σωματικής συνείδησης και αυτοπαρατήρησης μέσω της φωτογραφικής αποτύπωσης,
- η κατανόηση της σχέσης εικόνας, περιγράμματος και μορφής,
- η εξοικείωση με τη διαδικασία μεταφοράς μιας φωτογραφικής εικόνας σε σχεδιαστικό αποτύπωμα,
- η ενίσχυση δεξιοτήτων ακρίβειας, παρατήρησης και λεπτομέρειας,
- η προετοιμασία για μετάβαση από το δισδιάστατο στο τρισδιάστατο επίπεδο αναπαράστασης.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η συγκεκριμένη δράση λειτουργεί ως κρίσιμος συνδεδετικός κρίκος ανάμεσα στη φωτογραφική εικόνα και τη μορφοποίηση αντικειμένων, γεφυρώνοντας το δισδιάστατο και το τρισδιάστατο επίπεδο αναπαράστασης. Η χρήση της φωτοτράπεζας και του φωτός ως εργαλείου

ιχνηλάτησης ενισχύει τη διαδικασία της ενδεδειγμένης παρατήρησης και επιτρέπει στα παιδιά να αναλύσουν τη μορφή του σώματος σε γραμμές και περιγράμματα.

Στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia, η δράση αναδεικνύει το παιδί ως ενεργό ερευνητή του εαυτού του, ο οποίος αξιοποιεί εργαλεία και υλικά για να μετασχηματίσει την εμπειρία σε δημιουργία. Η φωτογραφική εικόνα δεν αντιμετωπίζεται ως τελικό προϊόν, αλλά ως αφετηρία για περαιτέρω διερεύνηση και εικαστική επεξεργασία.

Σε σχέση με τα οπτικά εφέ και το animation, η δράση εισάγει τα παιδιά στη λογική της ανάλυσης χαρακτήρα, όπου το σώμα μελετάται αρχικά ως εικόνα, στη συνέχεια ως περίγραμμα και τελικά ως μορφή που μπορεί να αποκτήσει όγκο και κίνηση. Η μετάβαση αυτή προσομοιάζει βασικές διαδικασίες σχεδιασμού χαρακτήρων και μοντελοποίησης, καθιστώντας τη δράση θεμελιώδη για την κατανόηση της οπτικής αναπαράστασης στη σύγχρονη ψηφιακή κουλτούρα.

6. Τρισδιάστατη αναπαράσταση με χρήση 3D pen

Η έκτη δράση αναπτύχθηκε σε άμεση συνέχεια της προηγούμενης διερεύνησης, όπου τα παιδιά είχαν ήδη δημιουργήσει τα δισδιάστατα περιγράμματα του σώματός τους μέσα από φωτογραφικό υλικό και ιχνηλάτηση στη φωτοτράπεζα. Τα περιγράμματα αυτά αξιοποιήθηκαν ως σχεδιαστικοί «οδηγοί» για τη μετάβαση από τη δισδιάστατη αναπαράσταση στην τρισδιάστατη μορφοποίηση.

Τα παιδιά πειραματίστηκαν με τρισδιάστατα στυλό (3D pens), ακολουθώντας με ακρίβεια τις γραμμές των ήδη υπάρχοντων περιγραμμάτων. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε επάνω στο χαρτί-πρότυπο, χωρίς την απομάκρυνση του υλικού από την επιφάνεια, ώστε να διασφαλιστεί η συνοχή και η σταθερότητα της μορφής. Αφού ολοκληρώθηκε η κατασκευή, οι πλαστικές φιγούρες αποκολλήθηκαν προσεκτικά από το υπόστρωμα και τα παιδιά δημιούργησαν απλές βάσεις στήριξης, επιτρέποντας στις μορφές να στέκονται όρθιες στον χώρο.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η διερεύνηση της μετάβασης από τη γραμμική, δισδιάστατη αποτύπωση στην τρισδιάστατη μορφή, καθώς και η κατανόηση βασικών εννοιών όπως ο όγκος, η σταθερότητα και η στήριξη ενός αντικειμένου στον χώρο. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η ενίσχυση της σχέσης των παιδιών με τη σύγχρονη ψηφιακή υλικότητα και η καλλιέργεια της προσωπικής έκφρασης μέσω τρισδιάστατων εργαλείων.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

- η κατανόηση της σχέσης γραμμής, όγκου και μορφής,
- η ανάπτυξη χωρικής αντίληψης και οπτικοκινητικού συντονισμού,
- η ενίσχυση της λεπτής κινητικότητας και της ακρίβειας κινήσεων,
- η εμπέδωση της έννοιας της στήριξης και της ισορροπίας στον χώρο,

- η ενδυνάμωση της προσωπικής ταυτότητας μέσα από τη δημιουργία αυτοαναφορικών μορφών.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η συγκεκριμένη δράση λειτουργεί ως φυσική συνέχεια της φωτογραφικής και σχεδιαστικής αποτύπωσης του σώματος, γεφυρώνοντας τη δισδιάστατη εικόνα με την τρισδιάστατη αναπαράσταση. Η χρήση του 3D pen επιτρέπει στα παιδιά να βιώσουν τη γραμμή ως υλικό που αποκτά όγκο και υπόσταση, μετασχηματίζοντας το σχέδιο σε αντικείμενο.

Στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia, η δράση αναδεικνύει τη «γλώσσα» της υλικότητας και της μορφής, επιτρέποντας στα παιδιά να επεξεργαστούν την εικόνα του εαυτού τους μέσα από ένα σύγχρονο, τεχνολογικά διαμεσολαβημένο εργαλείο. Η τρισδιάστατη μορφή δεν αποτελεί απλώς κατασκευαστικό προϊόν, αλλά φέρει προσωπικό νόημα και λειτουργεί ως υλική προέκταση της ταυτότητας του παιδιού.

Σε σχέση με τα οπτικά εφέ και το animation, η δράση εισάγει τα παιδιά στη λογική της μετατροπής μιας δισδιάστατης εικόνας σε τρισδιάστατο χαρακτήρα, διαδικασία που συναντάται στον σχεδιασμό χαρακτήρων, στη μοντελοποίηση και στη δημιουργία σκηνικών. Η εμπειρία αυτή λειτουργεί ως πρόπλασμα κατανόησης των σύγχρονων πρακτικών οπτικής αναπαράστασης, προετοιμάζοντας το έδαφος για πιο σύνθετες μορφές ψηφιακής δημιουργίας.

7. Το φως και η σκιά ως μέσο καλλιτεχνικής δράσης και σωματικής έκφρασης

Η έβδομη δράση αναπτύχθηκε με την εισαγωγή φορητών πολυχρωματικών φωτιστικών στον χώρο, τα οποία αποτέλεσαν αφετηρία για πειραματισμούς γύρω από τη σχέση φωτός, χρώματος, κίνησης και σκιάς. Αρχικά, τα παιδιά χρησιμοποίησαν τις φωτεινές πηγές για να φωτίσουν μικρές φιγούρες, τις οποίες τοποθετούσαν σε διαφορετικές στάσεις και θέσεις. Παρατηρούσαν τις σκιές που προβάλλονταν στον τοίχο και στο χαρτί, εστιάζοντας στις μεταβολές που προέκυπταν σε συνάρτηση με τη γωνία φωτισμού, την απόσταση από την επιφάνεια προβολής και τη χρωματική ποιότητα του φωτός.

Καθώς η διερεύνηση προχωρούσε, το ενδιαφέρον των παιδιών μετατοπίστηκε σταδιακά από τις αντικειμενικές μορφές στο ίδιο τους το σώμα. Τα παιδιά άρχισαν να κινούνται μπροστά από τις φωτεινές πηγές, δημιουργώντας σωματικές φιγούρες, χορευτικές στάσεις και αυτοσχέδιες θεατρικές σκηνές, στις οποίες η σκιά λειτουργούσε ως πρωταγωνιστής. Οι σκιές των σωμάτων τους αποτυπώθηκαν με μαρκαδόρους σε μεγάλες επιφάνειες χαρτιού, μετατρέποντας την εφήμερη κίνηση σε μόνιμο εικαστικό αποτύπωμα. Η διαδικασία αυτή εξελίχθηκε σε συλλογική δράση, όπου οι ατομικές σκιές συνυπήρχαν και αλληλεπιδρούσαν, δημιουργώντας σύνθετες οπτικές συνθέσεις.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η διερεύνηση του φωτός και της σκιάς ως μέσων καλλιτεχνικής έκφρασης και σωματικής αφήγησης, καθώς και η ενίσχυση της σύνδεσης ανάμεσα στην κίνηση, την εικόνα και τη δημιουργία. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η καλλιέργεια της σωματικής επίγνωσης και της δημιουργικής έκφρασης μέσα από τη βιωματική εμπλοκή των παιδιών στον φωτεινό χώρο.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

- η κατανόηση της σχέσης φωτός, σκιάς και κίνησης μέσα από βιωματικό πειραματισμό,
- η ανάπτυξη της χωρικής αντίληψης και της σωματικής επίγνωσης,
- η ενίσχυση της καλλιτεχνικής και θεατρικής έκφρασης μέσω του σώματος,
- η καλλιέργεια συνεργασίας και συλλογικής δημιουργίας,
- η εισαγωγή βασικών εννοιών οπτικών εφέ, όπως η προβολή, η κλίμακα και η μεταβολή της εικόνας.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η δράση ενσωματώνει βασικές αρχές της προσέγγισης Reggio Emilia, ενεργοποιώντας τις πολλαπλές «γλώσσες» των παιδιών: την κίνηση, τη σωματική έκφραση, την εικόνα και την αφήγηση. Το σώμα αντιμετωπίζεται όχι απλώς ως φορέας δράσης, αλλά ως εργαλείο σκέψης και δημιουργίας, ενώ το φως και η σκιά λειτουργούν ως μέσα που μετασχηματίζουν την κίνηση σε οπτικό γεγονός.

Η αποτύπωση των σκιών σε μεγάλες επιφάνειες επιτρέπει τη μετάβαση από το εφήμερο στο μόνιμο, από τη στιγμή στην αναπαράσταση. Η διαδικασία αυτή ενισχύει την κατανόηση της σχέσης χρόνου, κίνησης και εικόνας, στοιχείο που συναντάται συχνά στις πρακτικές της οπτικοακουστικής δημιουργίας.

Σε σχέση με τα οπτικά εφέ, η δράση λειτουργεί ως εισαγωγή στη λογική της σκηνοθεσίας φωτός και σώματος. Οι μεταβολές στη σκιά ανάλογα με την απόσταση, τη γωνία και το χρώμα του φωτός προσομοιάζουν βασικές αρχές φωτισμού που αξιοποιούνται στον κινηματογράφο και στα VFX για τη δημιουργία ατμόσφαιρας, έντασης και αφηγηματικού νοήματος. Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά προσεγγίζουν βιωματικά έννοιες που αργότερα μπορούν να μεταφερθούν σε ψηφιακά και οπτικοακουστικά περιβάλλοντα.

8. Πειραματισμοί με UV φως και κίνηση

Η όγδοη δράση εστίασε στη διερεύνηση του φωτός ως παράγοντα ριζικού μετασχηματισμού της οπτικής εμπειρίας και του χώρου. Η δράση ξεκίνησε με την εισαγωγή μπλε φωτισμού τύπου UV στην αίθουσα, ο οποίος μετέβαλε άμεσα την ατμόσφαιρα και δημιούργησε ένα νέο περιβάλλον. Τα παιδιά παρατήρησαν τις αλλαγές στα χρώματα και στις επιφάνειες των αντικειμένων και διατύπωσαν ερωτήματα σχετικά με το γιατί ορισμένα υλικά φωσφορίζουν ενώ άλλα παραμένουν αμετάβλητα.

Στη συνέχεια, διατέθηκαν φωσφορίζοντα αντικείμενα, ταινίες, χρώματα και υλικά τοποθετημένα σε λευκές επιφάνειες. Τα παιδιά πειραματίστηκαν με τη δημιουργία γραμμών, σχημάτων και συμβόλων, παρακολουθώντας πώς οι μορφές αυτές αποκτούν ένταση και «ζωντανεύουν» κάτω από τον UV φωτισμό. Η εστίαση μετατοπίστηκε σταδιακά από τα αντικείμενα στο ίδιο το σώμα: τα παιδιά άρχισαν να κινούνται μέσα στον χώρο, παρατηρώντας φωτεινά ίχνη στα ρούχα, στα χέρια και στις κινήσεις τους, αντιλαμβανόμενα ότι αποτελούν ενεργό μέρος της συνολικής φωτεινής σύνθεσης.

Η εμπειρία εξελίχθηκε σε ελεύθερο πειραματισμό, όπου το σώμα, τα υλικά και το φως συνυπήρχαν σε ένα δυναμικό σύστημα, μετατρέποντας τον χώρο σε πεδίο αισθητηριακής και καλλιτεχνικής διερεύνησης.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η κατανόηση του φωτός ως εργαλείου μετασχηματισμού της εικόνας, του σώματος και του περιβάλλοντος, καθώς και η εξοικείωση των παιδιών με οπτικά φαινόμενα που διαφοροποιούν ριζικά την αντίληψη της πραγματικότητας. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η ενίσχυση της σωματικής εμπλοκής και της καλλιτεχνικής έκφρασης μέσα σε ένα εναλλακτικό οπτικό περιβάλλον.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

- η κατανόηση βασικών οπτικών φαινομένων, όπως ο φωσφορισμός και η αντίθεση φωτεινότητας,
- η ανάπτυξη παρατηρητικότητας και διερευνητικής στάσης απέναντι στο φως και τα υλικά,
- η ενίσχυση της σωματικής επίγνωσης μέσα από τη συμμετοχή του σώματος στη φωτεινή σύνθεση,
- η καλλιέργεια αισθητηριακής και καλλιτεχνικής έκφρασης σε μεταβαλλόμενο περιβάλλον,
- η εισαγωγή στην έννοια της οπτικής μεταμόρφωσης του χώρου.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η χρήση του UV φωτισμού λειτούργησε ως εργαλείο ανατροπής της συνηθισμένης οπτικής εμπειρίας, ενισχύοντας τη διάθεση για διερεύνηση και πειραματισμό. Τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με βασικές αρχές των οπτικών φαινομένων, όπως η φωσφορίζουσα απόκριση των υλικών και η έντονη αντίθεση φωτός και σκοταδιού, μέσα από μια διαδικασία που παρέμεινε βιωματική και παιδοκεντρική.

Η εμπλοκή του σώματος στη φωτεινή σύνθεση συνέβαλε στη βαθύτερη κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στο άτομο και το περιβάλλον. Ο χώρος δεν λειτούργησε ως ουδέτερο πλαίσιο, αλλά ως ενεργό στοιχείο που καθοδηγεί την εμπειρία και τη δημιουργία νοήματος.

Σε σχέση με τα οπτικά εφέ, η δράση αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως απλή μορφή οπτικού εφέ *in situ*, καθώς ο UV φωτισμός τροποποίησε ριζικά την αντίληψη του χώρου και των υλικών χωρίς ψηφιακή επεξεργασία. Με τον τρόπο αυτό, τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με μια πρώιμη εκδοχή πρακτικών VFX, όπου το φως και η χρωματική απόκριση των υλικών δημιουργούν ένα «άλλο» οπτικό περιβάλλον, προετοιμάζοντας το έδαφος για πιο σύνθετες μορφές ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας και εικονικών σκηνικών.

9. Ψηφιακή εμπύχωση μέσω εργαλείου τεχνητής νοημοσύνης

Η ένατη δράση σηματοδοτεί τη μετάβαση από τις αναλογικές και υβριδικές μορφές διερεύνησης του σώματος και της κίνησης στην άμεση επαφή με ψηφιακά εργαλεία εμπύχωσης. Τα παιδιά κλήθηκαν αρχικά να δημιουργήσουν ανθρωπόμορφες φιγούρες σε χαρτί, δίνοντας έμφαση στη στάση του σώματος, στη δυναμική της κίνησης και στα βασικά χαρακτηριστικά της μορφής (κεφάλι, κορμός, άκρα, εκφράσεις).

Οι ζωγραφιές ψηφιοποιήθηκαν μέσω σάρωσης ή φωτογράφισης και εισήχθησαν σε διαδικτυακό εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης που επιτρέπει την ψηφιακή εμπύχωση δισδιάστατων εικόνων. Με απλές παρεμβάσεις, όπως η επισήμανση βασικών αρθρώσεων και η επιλογή τύπου κίνησης, τα παιδιά παρακολούθησαν τη ζωγραφισμένη τους φιγούρα να αποκτά κίνηση στην οθόνη: να περπατά, να χορεύει ή να εκτελεί συγκεκριμένες κινήσεις.

Η εμπειρία αυτή προκάλεσε έντονο ενδιαφέρον και ερωτήματα σχετικά με τη διαδικασία της εμπύχωσης, με τα παιδιά να συγκρίνουν τη στατική εικόνα στο χαρτί με τη δυναμική ψηφιακή εκδοχή της. Η σύγκριση αυτή λειτούργησε ως αφετηρία για συζήτηση γύρω από το τι αλλάζει και τι παραμένει ίδιο κατά τη μετάβαση από την αναλογική στην ψηφιακή εικόνα.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η εισαγωγή των παιδιών στις βασικές αρχές της ψηφιακής εμπύχωσης και της μετατροπής μιας στατικής εικόνας σε κινούμενη μορφή. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η κατανόηση της έννοιας της κίνησης ως αποτέλεσμα επεξεργασίας της εικόνας και η ανάδειξη της τεχνητής νοημοσύνης ως εργαλείου δημιουργίας και αφήγησης.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

Οι βασικοί εκπαιδευτικοί στόχοι της δράσης ήταν:

- η κατανόηση της μετάβασης από τη στατική στη δυναμική εικόνα,
- η εξοικείωση με βασικές αρχές της ψηφιακής εμπύχωσης (αρθρώσεις, κίνηση, χρονική ακολουθία),
- η ανάπτυξη αφηγηματικής σκέψης μέσω κινούμενων χαρακτήρων,
- η ενίσχυση του ψηφιακού γραμματισμού και της κριτικής παρατήρησης της εικόνας,
- η σύνδεση αναλογικής δημιουργίας και ψηφιακής επεξεργασίας.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η δραστηριότητα εισάγει τα παιδιά, με παιγνιώδη αλλά ουσιαστικό τρόπο, σε βασικές αρχές της ψηφιακής εμπύχωσης και των οπτικών εφέ. Η διαδικασία κατά την οποία μια χειροποίητη, δισδιάστατη εικόνα «εμπυχώνεται» μέσω εργαλείου τεχνητής νοημοσύνης προσομοιάζει σε απλουστευμένη μορφή βασικές πρακτικές του character animation και των VFX: το σχέδιο λειτουργεί ως εικονικός χαρακτήρας, το εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης αναλαμβάνει τον ρόλο ενός ψηφιακού «σκελετού» (rig), και η κίνηση παράγεται μέσω αλγοριθμικής επεξεργασίας της εικόνας.

Για τα παιδιά, η εμπειρία αυτή συνδέει άμεσα τη ζωγραφική με την ψηφιακή εικόνα και αποκαλύπτει τον μετασχηματιστικό χαρακτήρα της τεχνολογίας. Η εικόνα δεν παραμένει στατική, αλλά αποκτά ζωή, ρυθμό και αφηγηματική δυναμική. Στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia, η δράση ενισχύει τις «100 γλώσσες» των παιδιών, καθώς η εικαστική δημιουργία, η κίνηση, η ψηφιακή επεξεργασία και η αφήγηση συνυπάρχουν και αλληλοτροφοδοτούνται.

Η δράση λειτουργεί ως κορύφωση της παιδαγωγικής διαδρομής που προηγήθηκε: από το σώμα και τη σκιά, στην εικόνα, στη μορφή και τελικά στην ψηφιακή εμψύχωση. Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά αποκτούν μια πρώτη, βιωματική κατανόηση των σύγχρονων οπτικών πρακτικών και των δυνατοτήτων των οπτικών εφέ ως εργαλείων δημιουργίας και έκφρασης.

10. Πειραματισμός με green screen και οπτικά εφέ

Η δέκατη δράση αποτέλεσε την πιο άμεση και συνειδητή επαφή των παιδιών με τις τεχνικές των οπτικών εφέ και της κινηματογραφικής παραγωγής. Τα παιδιά συμμετείχαν σε οργανωμένο εργαστήριο κινηματογράφου, όπου ήρθαν σε επαφή με τη χρήση green screen (πράσινου φόντου). Σε πρώτο στάδιο, παρουσιάστηκε με απλό και κατανοητό τρόπο η βασική λειτουργία του πράσινου φόντου, δηλαδή η δυνατότητα αντικατάστασης του περιβάλλοντος της εικόνας μέσω ψηφιακής επεξεργασίας.

Στη συνέχεια, τα παιδιά στάθηκαν μπροστά από την πράσινη επιφάνεια και πειραματίστηκαν με στάσεις, εκφράσεις και κινήσεις. Η διαδικασία της λήψης αντιμετωπίστηκε ως παιγνιώδης και δημιουργική πράξη, κατά την οποία το σώμα και η κίνηση λειτούργησαν ως βασικά εκφραστικά μέσα.

Ακολούθησε παρουσίαση του οπτικοακουστικού υλικού σε οθόνη, όπου τα παιδιά παρακολούθησαν τον εαυτό τους να εντάσσεται σε διαφορετικά ψηφιακά περιβάλλοντα, όπως φυσικά τοπία, θαλάσσιες σκηνές ή φανταστικούς χώρους. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, τα παιδιά γνώρισαν βιωματικά τη βασική αρχή του chroma key, παρατηρώντας πώς το πράσινο φόντο «εξαφανίζεται» και αντικαθίσταται από άλλη εικόνα ή βίντεο. Η εμπειρία συνοδεύτηκε από έντονη συναισθηματική εμπλοκή, σχόλια, ερωτήματα και συγκρίσεις ανάμεσα στη στιγμή της λήψης και στο τελικό ψηφιακό αποτέλεσμα.

Σκοπός της δράσης

Σκοπός της δράσης ήταν η βιωματική κατανόηση των βασικών αρχών των οπτικών εφέ και της ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας, καθώς και η καλλιέργεια επίγνωσης σχετικά με τον τρόπο κατασκευής των οπτικών αφηγήσεων στον κινηματογράφο και στα ψηφιακά μέσα. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η ενίσχυση της δημιουργικής έκφρασης και της αφηγηματικής φαντασίας μέσα από τη συμμετοχή των παιδιών στην εικόνα.

Εκπαιδευτικοί στόχοι

- η κατανόηση της διαφοράς ανάμεσα στη λήψη και στο τελικό επεξεργασμένο αποτέλεσμα,
- η εξοικείωση με τη βασική αρχή του chroma key και της αντικατάστασης φόντου,

- η ανάπτυξη κριτικού ψηφιακού γραμματισμού,
- η ενίσχυση της σωματικής έκφρασης και της αφηγηματικής δημιουργίας,
- η κατανόηση της εικόνας ως κατασκευασμένης και όχι ουδέτερης αναπαράστασης της πραγματικότητας.

Παιδαγωγική ανάλυση

Η συγκεκριμένη δράση αποτελεί την κορύφωση της παιδαγωγικής διαδρομής που προηγήθηκε, καθώς συγκεντρώνει και συνθέτει όλα τα βασικά στοιχεία που διερευνήθηκαν στις προηγούμενες δραστηριότητες: σώμα, κίνηση, εικόνα, φως και ψηφιακός μετασχηματισμός. Το green screen, ως κεντρική τεχνική των οπτικών εφέ, παρουσιάστηκε στα παιδιά με τρόπο βιωματικό και παιδοκεντρικό, επιτρέποντάς τους να κατανοήσουν πώς κατασκευάζεται μια «ψευδής», αλλά πειστική οπτική πραγματικότητα.

Σε παιδαγωγικό επίπεδο, η δράση συνέδεσε το βίωμα με την τεχνολογία: τα παιδιά αναγνώρισαν τον εαυτό τους μέσα σε περιβάλλοντα στα οποία δεν βρέθηκαν ποτέ πραγματικά, γεγονός που άνοιξε συζήτηση γύρω από τις έννοιες της αναπαράστασης, της πραγματικότητας και της φαντασίας. Η εμπειρία αυτή ενίσχυσε την κατανόηση ότι οι εικόνες που καταναλώνονται καθημερινά δεν είναι αυτονόητες, αλλά αποτέλεσμα τεχνικών επιλογών και επεξεργασίας.

Στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia, το green screen λειτούργησε ως ακόμη μία «γλώσσα» έκφρασης. Τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να «ταξιδέψουν», να υποδυθούν ρόλους και να δημιουργήσουν αφηγήσεις μέσα από τη δική τους παρουσία στην εικόνα. Παράλληλα, η δράση ανέδειξε τον ρόλο της τεχνολογίας όχι ως παθητικού μέσου κατανάλωσης, αλλά ως εργαλείου δημιουργίας, διερεύνησης και νοηματοδότησης.

Η δέκατη δράση ολοκληρώνει τη μετάβαση από την αισθητηριακή εμπειρία του φωτός και της σκιάς στην πλήρη ψηφιακή κατασκευή εικόνας, προσφέροντας στα παιδιά μια πρώτη, ουσιαστική κατανόηση των οπτικών εφέ ως σύγχρονου εκφραστικού και παιδαγωγικού εργαλείου.

3.4 Σύνδεση ερευνητικών ερωτημάτων με τη μεθοδολογία

Τα ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώθηκαν στην εισαγωγή της παρούσας εργασίας αποτέλεσαν τον βασικό άξονα για τον σχεδιασμό της μεθοδολογίας και την επιλογή των ερευνητικών εργαλείων. Η διερεύνησή τους πραγματοποιήθηκε μέσα από την υλοποίηση παιδαγωγικών δραστηριοτήτων που αξιοποιούν το φως, την εικόνα και τα οπτικά φαινόμενα, στο πλαίσιο ενός παιδοκεντρικού και διερευνητικού μαθησιακού περιβάλλοντος, σύμφωνα με τις αρχές της προσέγγισης Reggio Emilia.

Η μεθοδολογική προσέγγιση επικεντρώθηκε στην παρατήρηση της παιδικής δράσης, της έκφρασης και των αλληλεπιδράσεων των παιδιών με τα υλικά και το περιβάλλον. Οι δραστηριότητες σχεδιάστηκαν με τρόπο που να επιτρέπουν την αυθόρμητη συμμετοχή, την ανάδυση ερωτημάτων και την ελεύθερη καλλιτεχνική διερεύνηση, χωρίς την επιβολή προκαθορισμένων στόχων ή αναμενόμενων αποτελεσμάτων.

Για τη σύνδεση των ερευνητικών ερωτημάτων με την ερευνητική διαδικασία, αξιοποιήθηκαν ποιοτικά εργαλεία συλλογής δεδομένων, όπως φύλλα παρατήρησης, φωτογραφική τεκμηρίωση και σημειώσεις πεδίου. Μέσω αυτών καταγράφηκαν ενδείξεις που σχετίζονται με τον τρόπο έκφρασης των παιδιών, τη χρήση του φωτός και της εικόνας ως «γλωσσών», καθώς και τον ρόλο του περιβάλλοντος και των υλικών στη διαμόρφωση νοήματος.

Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε σε συνάρτηση με τα ερευνητικά ερωτήματα, εστιάζοντας στις διαδικασίες και όχι στην αξιολόγηση δεξιοτήτων ή αποτελεσμάτων. Με τον τρόπο αυτό, η μεθοδολογία λειτούργησε ως πλαίσιο κατανόησης της παιδικής εμπειρίας και της σχέσης της με τα οπτικά εφέ, αναδεικνύοντας τη δυναμική της παιδαγωγικής προσέγγισης Reggio Emilia στην ένταξη σύγχρονων οπτικών και ψηφιακών μέσων στην προσχολική εκπαίδευση.

3.5 Ερευνητικά εργαλεία και μέσα συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων της παρούσας ποιοτικής έρευνας χρησιμοποιήθηκε συνδυασμός ερευνητικών εργαλείων, με στόχο την καταγραφή της παιδικής δράσης, της έκφρασης και της αλληλεπίδρασης των παιδιών με το φως, την εικόνα και τα οπτικά φαινόμενα. Η επιλογή των εργαλείων βασίστηκε στη φύση της παιδαγωγικής προσέγγισης Reggio Emilia, η οποία δίνει έμφαση στην τεκμηρίωση της μαθησιακής διαδικασίας και όχι αποκλειστικά στο τελικό αποτέλεσμα.

Φύλλα παρατήρησης

Κύριο εργαλείο συλλογής δεδομένων αποτέλεσαν τα φύλλα παρατήρησης, τα οποία σχεδιάστηκαν ειδικά για τις ανάγκες της έρευνας. Για κάθε μία από τις δέκα παιδαγωγικές δραστηριότητες δημιουργήθηκε ξεχωριστό φύλλο παρατήρησης, προσαρμοσμένο στο περιεχόμενο και τους στόχους της αντίστοιχης δράσης.

Τα φύλλα παρατήρησης περιλάμβαναν:

- καταγραφή της παιδικής εμπλοκής και συμμετοχής,
- παρατηρήσεις σχετικά με τον τρόπο αλληλεπίδρασης των παιδιών με το φως, την εικόνα και τα υλικά,
- ενδείξεις καλλιτεχνικής, σωματικής και αφηγηματικής έκφρασης,
- αυθόρμητες λεκτικές διατυπώσεις και ερωτήματα των παιδιών,
- σημειώσεις σχετικά με τον ρόλο του περιβάλλοντος και της παιδαγωγού.

Τα φύλλα αυτά λειτούργησαν ως βασικό μέσο τεκμηρίωσης της μαθησιακής διαδικασίας και αποτέλεσαν το κύριο υλικό για την ανάλυση των δεδομένων.

Σημειώσεις πεδίου

Κατά τη διάρκεια των δράσεων, η ερευνήτρια κατέγραψε σημειώσεις πεδίου που αφορούσαν τη ροή της δραστηριότητας, τις αντιδράσεις των παιδιών, τις αλλαγές στον σχεδιασμό και τα σημεία που ανέδειξαν ιδιαίτερο παιδαγωγικό ή ερευνητικό ενδιαφέρον. Οι σημειώσεις αυτές συνέβαλαν στη βαθύτερη ερμηνεία των δεδομένων και στη σύνδεσή τους με τα ερευνητικά ερωτήματα.

Τα φύλλα παρατήρησης, το φωτογραφικό υλικό και οι σημειώσεις πεδίου αποτέλεσαν το σύνολο των δεδομένων της έρευνας και αξιοποιήθηκαν συνδυαστικά για την ανάλυση που παρουσιάζεται στο επόμενο κεφάλαιο. Τα φύλλα παρατήρησης παρατίθενται στο Παράρτημα της εργασίας.

Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα, παιδαγωγικά οφέλη και προτάσεις

4.1 Συνολικά συμπεράσματα της έρευνας

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερεύνησε τη δυνατότητα αξιοποίησης του φωτός, της εικόνας και βασικών πρακτικών οπτικών εφέ (VFX) ως εργαλείων παιδικής έκφρασης μέσα στο πλαίσιο της παιδαγωγικής προσέγγισης Reggio Emilia. Με σημείο εκκίνησης τη θεώρηση ότι τα παιδιά διαθέτουν «εκατό γλώσσες» έκφρασης και νοηματοδότησης, η έρευνα αντιμετώπισε την τεχνολογία όχι ως αντικείμενο εκμάθησης, αλλά ως υλικό δημιουργίας, διερεύνησης και αφήγησης, που μπορεί να ενταχθεί οργανικά στο προσχολικό περιβάλλον χωρίς να αλλοιώνει τον παιδοκεντρικό χαρακτήρα της μάθησης.

Από την υλοποίηση των δώδεκα δραστηριοτήτων προκύπτει ότι το φως και η εικόνα λειτούργησαν ως ιδιαίτερα ισχυρές «γλώσσες» για τα παιδιά. Δεν αξιοποιήθηκαν μόνο ως αισθητικά ερεθίσματα, αλλά ως μέσα σκέψης, ως πεδία πειραματισμού και ως τρόποι με τους οποίους τα παιδιά μπορούσαν να μετασχηματίζουν το περιβάλλον τους και να επηρεάζουν ενεργά αυτό που βλέπουν. Το φως, η σκιά, η προβολή, η αντανάκλαση, η υπέρθεση και η μεταβολή της εικόνας έγιναν αφορμές για να αναδυθούν ερωτήματα, να διατυπωθούν υποθέσεις και να συγκροτηθούν μικρές αφηγήσεις, οι οποίες συχνά εξελίσσονταν μέσα από συλλογικές διαδικασίες.

Παράλληλα, η έρευνα ανέδειξε ότι οι πρακτικές που σχετίζονται με τα VFX μπορούν να εμφανιστούν στην προσχολική ηλικία σε «πρώιμες» και απόλυτα βιωματικές μορφές, χωρίς να απαιτούν τεχνική εξειδίκευση από τα παιδιά. Πολλές από τις δράσεις λειτούργησαν ως αναλογικές και *in situ* εκδοχές οπτικών εφέ (π.χ. μεταμόρφωση της εικόνας μέσω φωτισμού και υλικών, δημιουργία ψευδαισθήσεων με προβολές, αξιοποίηση χρόνου και κίνησης με *long exposure*), ενώ άλλες έφεραν τα παιδιά σε άμεση επαφή με πιο αναγνωρίσιμες ψηφιακές τεχνικές (π.χ. *green screen/chroma key*, ψηφιακή εμφύχωση σχεδίου). Σημαντικό συμπέρασμα αποτελεί το ότι η «μαγεία» του αποτελέσματος δεν λειτούργησε ως αυτοσκοπός· αντίθετα, τα VFX ενεργοποίησαν διαδικασίες παρατήρησης και ερμηνείας, καθώς τα παιδιά άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι η εικόνα μπορεί να κατασκευάζεται και να μετασχηματίζεται, και ότι πίσω από αυτό που βλέπουμε υπάρχουν επιλογές, συνθήκες και χειρισμοί.

Τέλος, σε επίπεδο παιδαγωγικής συνέπειας, η έρευνα επιβεβαιώνει ότι η προσέγγιση Reggio Emilia προσφέρει ένα κατάλληλο θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο για να ενταχθούν οι

αναδυόμενες τεχνολογίες στην προσχολική εκπαίδευση, αρκεί να διατηρείται η βασική αρχή της πρωτοβουλίας του παιδιού, της αισθητικής ποιότητας και της τεκμηρίωσης της διαδικασίας. Η τεχνολογία, όταν λειτουργεί ως «υλικό» μέσα στο atelier και όχι ως κλειστό σύστημα διδασκαλίας, μπορεί να υποστηρίξει την παιδική φωνή, να διευρύνει τους τρόπους αφήγησης και να ενισχύσει την πολυτροπική έκφραση.

Στην ενότητα αυτή, τα ευρήματα συντίθενται με στόχο να αποσαφηνιστεί πώς οι επιλογές που αφορούσαν το φως, την εικόνα και τις οπτικοακουστικές πρακτικές συνέβαλαν στη διαμόρφωση ενός πλαισίου παιδικής έκφρασης και διερεύνησης.

Η σύνθεση αυτή οργανώνεται γύρω από τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας και επιχειρεί να αποδώσει, σε συμπυκνωμένη μορφή, τον τρόπο με τον οποίο οι παρατηρούμενες παιδαγωγικές διαδικασίες ανταποκρίθηκαν στους αρχικούς στόχους της έρευνας.

4.1.1 Σύνθεση ευρημάτων σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα υποενότητα παρουσιάζει συνθετικά τα ευρήματα της έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν από την υλοποίηση των παιδαγωγικών δράσεων και την ποιοτική παρατήρηση της εμπλοκής των παιδιών. Η ανάλυση οργανώνεται με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης, τα οποία παρατίθενται αυτούσια, και αποσκοπεί στην ερμηνευτική σύνδεση των εμπειρικών δεδομένων με το θεωρητικό πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia και των πρακτικών οπτικών εφέ.

"Πώς η ενσωμάτωση βασικών τεχνικών οπτικών εφέ μπορεί να υποστηρίξει τη δημιουργική έκφραση και τη διαδικασία μάθησης παιδιών προσχολικής ηλικίας, στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia;"

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι η ενσωμάτωση βασικών τεχνικών οπτικών εφέ υποστηρίζει ουσιαστικά τη δημιουργική έκφραση και τη μαθησιακή διαδικασία των παιδιών προσχολικής ηλικίας, όταν αυτές εντάσσονται σε ένα παιδοκεντρικό και διερευνητικό παιδαγωγικό πλαίσιο. Η σταδιακή μετάβαση από αναλογικά φαινόμενα φωτός και σκιάς σε πιο σύνθετες ψηφιακές πρακτικές επέτρεψε στα παιδιά να αναπτύξουν πολλαπλούς τρόπους έκφρασης μέσα από το σώμα, την εικόνα, την κίνηση και την αφήγηση.

Η μάθηση δεν οργανώθηκε γύρω από την κατάκτηση τεχνικών δεξιοτήτων, αλλά αναδύθηκε μέσα από τον πειραματισμό, την αισθητηριακή εμπλοκή και τη δημιουργία νοήματος. Τα οπτικά εφέ λειτούργησαν ως εκφραστικά μέσα που ενίσχυσαν την ολιστική μάθηση, σε συμφωνία με τη φιλοσοφία της Reggio Emilia, όπου η γνώση οικοδομείται μέσα από βιωματικές και καλλιτεχνικές εμπειρίες.

"Πώς μπορούν τα οπτικά εφέ να προσεγγιστούν ως παιδαγωγικό και εκφραστικό υλικό στην προσχολική εκπαίδευση, και όχι ως τεχνική δεξιότητα ή τελικό προϊόν;"

Η ανάλυση των δεδομένων καταδεικνύει ότι τα οπτικά εφέ μπορούν να προσεγγιστούν ως παιδαγωγικό και εκφραστικό υλικό, όταν αποδεσμεύονται από τη λογική του τελικού αποτελέσματος και εντάσσονται στη μαθησιακή διαδικασία ως ανοιχτό πεδίο διερεύνησης. Στο πλαίσιο της έρευνας, τα οπτικά εφέ λειτούργησαν ως «υλικά» πειραματισμού, αντίστοιχα με το φως, τη σκιά ή το σώμα, επιτρέποντας στα παιδιά να διερευνήσουν, να αναδομήσουν και να μετασηματίσουν τις ιδέες τους.

Η έμφαση στη διαδικασία, και όχι στο προϊόν, ενίσχυσε τη δημιουργική αυτονομία και τη φαντασία των παιδιών. Με αυτόν τον τρόπο, τα οπτικά εφέ αποτέλεσαν μια ακόμη «γλώσσα» έκφρασης, σύμφωνα με την έννοια των «100 γλωσσών» της Reggio Emilia, υποστηρίζοντας την αφήγηση, τον συμβολισμό και την αισθητική αναζήτηση.

"Ποιες παιδαγωγικές συνθήκες και υλικά ενθαρρύνουν την ουσιαστική εμπλοκή των παιδιών με τα ψηφιακά μέσα, χωρίς να αλλοιώνεται η διερευνητική, αισθητική και παιδοκεντρική φύση της Reggio Emilia προσέγγισης;"

Τα ευρήματα δείχνουν ότι η ουσιαστική εμπλοκή των παιδιών με τα ψηφιακά μέσα προϋποθέτει παιδαγωγικές συνθήκες που ευνοούν την ελευθερία πειραματισμού, τη σωματική εμπλοκή και την αισθητική διερεύνηση. Καθοριστικό ρόλο έπαιξε η συνύπαρξη ψηφιακών και αναλογικών υλικών σε ένα ενιαίο μαθησιακό περιβάλλον, όπου η τεχνολογία δεν παρουσιάστηκε ως αυτόνομο αντικείμενο μάθησης, αλλά ως φυσική συνέχεια προηγούμενων εμπειριών.

Η διατήρηση του παιχνιδιού, της κίνησης και της φαντασίας στο επίκεντρο της διαδικασίας διασφάλισε ότι η ψηφιακή εμπλοκή δεν αλλοίωσε την παιδοκεντρική φύση της προσέγγισης Reggio Emilia. Αντιθέτως, τα ψηφιακά μέσα λειτούργησαν ενισχυτικά, προσφέροντας νέες δυνατότητες έκφρασης χωρίς να υποκαθιστούν τη βιωματική μάθηση.

"Πώς ο ρόλος του/της παιδαγωγού επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά εμπλέκονται δημιουργικά με πρακτικές οπτικών εφέ σε ένα σχολικό περιβάλλον;"

Η έρευνα ανέδειξε τον καθοριστικό ρόλο του/της παιδαγωγού στη διαμόρφωση του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά εμπλέκονται με πρακτικές οπτικών εφέ. Ο/Η παιδαγωγός λειτούργησε ως εμπυχωτής και συν-ερευνητής, δημιουργώντας τις συνθήκες για ασφαλή πειραματισμό και δημιουργική ανάληψη πρωτοβουλιών από τα παιδιά.

Μέσα από ανοιχτές ερωτήσεις, διακριτικές παρεμβάσεις και προσεκτική παρατήρηση, υποστηρίχθηκε η αυτενέργεια και η προσωπική νοηματοδότηση των εμπειριών. Η στάση αυτή επέτρεψε στα παιδιά να αναπτύξουν μια ενεργή και δημιουργική σχέση με τις πρακτικές οπτικών εφέ, διατηρώντας την ισορροπία ανάμεσα στη χρήση σύγχρονων ψηφιακών εργαλείων και στις θεμελιώδεις αρχές της προσέγγισης Reggio Emilia.

4.2 Παιδαγωγικά οφέλη από την αξιοποίηση φωτός, εικόνας και πρακτικών VFX

Ένα από τα βασικότερα οφέλη που αναδείχθηκαν είναι η ενίσχυση της πολυτροπικής έκφρασης. Τα παιδιά αξιοποίησαν παράλληλα σώμα, κίνηση, υλικά, σχέδιο, λόγο, σκιά και ψηφιακή εικόνα για να «πούν» κάτι που συχνά δεν θα μπορούσε να αποδοθεί μόνο λεκτικά. Το φως έγινε εργαλείο που επέτρεψε την ελεύθερη αναπαράσταση συναισθημάτων και ιδεών, ενώ η εικόνα (ως ίχνος, σκιά, προβολή ή ψηφιακό αποτέλεσμα) λειτούργησε ως φορέας νοήματος και ως «καθρέφτης» της παιδικής σκέψης.

Παράλληλα, ενισχύθηκε ο αφηγηματικός και συμβολικός χαρακτήρας της παιδικής δημιουργίας. Οι προβολές και οι μεταμορφώσεις της εικόνας παρείχαν στα παιδιά ένα είδος «σκηνικού» πάνω στο οποίο μπορούσαν να στήσουν ρόλους, να μετασχηματίσουν χαρακτήρες, να επεκτείνουν τον χώρο πέρα από το φυσικό περιβάλλον της τάξης και να δημιουργήσουν ιστορίες. Μέσα από αυτές τις διαδικασίες, η εικόνα δεν αποτέλεσε απλώς

αποτέλεσμα, αλλά εξελίχθηκε σε πεδίο διαλόγου: τα παιδιά παρατηρούσαν, συζητούσαν, διαφωνούσαν, πρότειναν μεταβολές, και με αυτόν τον τρόπο η αφήγηση γινόταν συλλογική.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η ενδυνάμωση της σχέσης σώματος-χώρου-εικόνας. Σε πολλές δράσεις, τα παιδιά χρησιμοποίησαν το σώμα τους όχι μόνο ως «παρουσία» μέσα στη δραστηριότητα, αλλά ως βασικό υλικό της διερεύνησης: σκιά σώματος, αποτύπωμα σώματος, μεταφορά φωτογραφικού καρέ σε περίγραμμα, μετασχηματισμός σε τρισδιάστατη φιγούρα, ένταξη του σώματος σε ψηφιακό περιβάλλον. Η διαδικασία αυτή συνέβαλε στη σωματική επίγνωση, στη χωρική αντίληψη και στη σταδιακή κατανόηση ότι η εικόνα μπορεί να αναπαριστά, να παραμορφώνει ή να επαναπλαισιώνει το σώμα. Σε ένα Reggio-influenced πλαίσιο, αυτό συνδέεται με την ιδέα ότι η γνώση δεν είναι αφηρημένη, αλλά ενσωματωμένη: το παιδί μαθαίνει επειδή κινείται, δοκιμάζει και «διαπραγματεύεται» με το υλικό και το περιβάλλον.

Ένα επιπλέον παιδαγωγικό όφελος αφορά την καλλιέργεια αισθητικής στάσης και οπτικού γραμματισμού. Η συνεχής επαφή με φαινόμενα όπως αντανάκλαση, διάθλαση, πολλαπλές σκιές, υπέρθεση και αλλαγές φωτεινότητας διαμόρφωσε ένα πλαίσιο όπου τα παιδιά άρχισαν να «διαβάζουν» την εικόνα, να αναγνωρίζουν τη σημασία του φωτισμού, να παρατηρούν λεπτομέρειες, να δίνουν αξία στη σύνθεση. Με αυτόν τον τρόπο, η αισθητική δεν εμφανίστηκε ως διακόσμηση, αλλά ως τρόπος σκέψης, επιλογής και δημιουργίας, κάτι που αποτελεί βασικό πυρήνα της Reggio Emilia προσέγγισης.

Επιπλέον, η έρευνα ανέδειξε την ανάπτυξη στοιχείων κριτικού ψηφιακού γραμματισμού σε ηλικία όπου συχνά υποτιμάται η σχετική ικανότητα των παιδιών. Ιδιαίτερα σε δραστηριότητες όπως το green screen και η ψηφιακή εμπύχωση, τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με τη διάκριση ανάμεσα στη λήψη και στο αποτέλεσμα και κατανόησαν, σε επίπεδο εμπειρίας, ότι η εικόνα μπορεί να «κατασκευάζει» μια πραγματικότητα που δεν υπάρχει. Η κατανόηση αυτή, ακόμη κι αν εκφράστηκε με παιδικούς όρους, λειτουργεί ως θεμέλιο για να αντιμετωπίζουν τα παιδιά τα οπτικοακουστικά μέσα ως πεδίο δημιουργίας και όχι μόνο κατανάλωσης, καθώς και για να αναπτύξουν μελλοντικά δεξιότητες ερμηνείας και αξιολόγησης των εικόνων.

Τέλος, σε κοινωνικό επίπεδο, οι δραστηριότητες ενίσχυσαν τη συνεργατικότητα και τη συλλογική νοηματοδότηση. Το φως και οι προβολές λειτούργησαν ως κοινό πεδίο δράσης, όπου τα παιδιά χρειάστηκε να συντονιστούν, να περιμένουν σειρά, να προτείνουν, να διαπραγματευτούν, να συν-δημιουργήσουν. Η ομαδική παραγωγή εικόνας και «σκηνικού» ευνόησε μια κουλτούρα κοινότητας, συμβατή με τον τρόπο που η προσέγγιση Reggio Emilia αντιλαμβάνεται τη μάθηση ως κοινωνική διαδικασία.

4.3 Παιδαγωγικές συνθήκες, ρόλος της παιδαγωγού και του περιβάλλοντος

Κεντρικό εύρημα της έρευνας είναι ότι η επιτυχής ένταξη του φωτός, της εικόνας και πρακτικών VFX δεν εξαρτάται πρωτίστως από το τεχνολογικό επίπεδο των μέσων, αλλά από τις παιδαγωγικές συνθήκες μέσα στις οποίες αυτά προσφέρονται. Η προσέγγιση Reggio Emilia δεν «προσθέτει» τεχνολογία: δημιουργεί ένα πλαίσιο όπου υλικά, περιβάλλον και παιδική πρωτοβουλία λειτουργούν σε σχέση. Σε αυτή την εργασία, οι δράσεις είχαν αξία επειδή ενσωματώθηκαν ως φυσική προέκταση της καθημερινής διερεύνησης, όχι ως ξεχωριστό, κλειστό μάθημα.

Το περιβάλλον λειτούργησε ουσιαστικά ως «τρίτος παιδαγωγός». Οι χώροι πειραματισμού, η δυνατότητα σκοτεινού χώρου, οι επιφάνειες προβολής, η φωτοτράπεζα, τα υλικά αντανάκλασης και διαφάνειας, καθώς και η δυνατότητα ψηφιακής καταγραφής και προβολής, δημιούργησαν ένα παιδαγωγικό σκηνικό που προκαλούσε την περιέργεια, επέτρεπε επιλογές και υποστήριζε την εμβάθυνση. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, τα παιδιά δεν χρειάζεται να «πειστούν» να συμμετέχουν· η ίδια η διάταξη και η αισθητική ποιότητα του χώρου καλούν στη δράση.

Ο ρόλος της παιδαγωγού υπήρξε κυρίως συνοδευτικός, εμπνευστικός και ερμηνευτικός. Η παιδαγωγός δεν καθόρισε το αποτέλεσμα, αλλά φρόντισε να διατηρηθεί η ανοιχτότητα της διερεύνησης, να δοθεί χρόνος στην παρατήρηση και να καταγραφούν οι στιγμές όπου αναδύεται νόημα. Σε δραστηριότητες που περιλάμβαναν τεχνολογική διαδικασία, η παιδαγωγός λειτούργησε ως «γέφυρα» ανάμεσα στο παιδικό ενδιαφέρον και στο εργαλείο, διατηρώντας την ισορροπία ανάμεσα στη σωματική, απτική εμπειρία και στην ψηφιακή μεταμόρφωση της εικόνας. Αυτή η ισορροπία είναι κρίσιμη: όταν το ψηφιακό μέσο αντικαθιστά το βίωμα, τότε η τεχνολογία γίνεται ξένο σώμα· όταν όμως ενισχύει τη δυνατότητα του παιδιού να δει, να καταγράψει, να μεταμορφώσει και να αφηγηθεί, τότε λειτουργεί ως προέκταση των «γλωσσών» του.

Η τεκμηρίωση αποτέλεσε επίσης βασική παιδαγωγική συνθήκη. Η συστηματική καταγραφή μέσω φωτογραφιών, σημειώσεων πεδίου και φύλλων παρατήρησης δεν λειτούργησε μόνο ερευνητικά, αλλά και παιδαγωγικά: επέτρεψε την επιστροφή σε στιγμές, τη συζήτηση με τα παιδιά, την ανάδειξη της διαδικασίας, και τη διαμόρφωση ενός πλαισίου όπου η μάθηση γίνεται ορατή. Σε ένα Reggio-influenced περιβάλλον, η τεκμηρίωση είναι στοιχείο που ενδυναμώνει τόσο τα παιδιά όσο και τον εκπαιδευτικό αναστοχασμό, καθώς μετατρέπει το «τι έγινε» σε «τι σημαίνει».

4.4 Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντικές εφαρμογές

Η παρούσα έρευνα υλοποιήθηκε ως ποιοτική μελέτη περίπτωσης σε συγκεκριμένο προσχολικό πλαίσιο και, συνεπώς, τα συμπεράσματα δεν επιδιώκουν στατιστική γενίκευση. Η δυναμική των αποτελεσμάτων σχετίζεται άμεσα με τις παιδαγωγικές συνθήκες, την κουλτούρα του σχολείου, τη διαμόρφωση του χώρου, καθώς και με τον ρόλο της ερευνήτριας ως ταυτόχρονα παιδαγωγού και παρατηρήτριας. Παρότι η διττή αυτή θέση είναι συμβατή με τη λογική της έρευνας δράσης και της Reggio Emilia πρακτικής, αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει το πώς καταγράφονται και ερμηνεύονται τα δεδομένα, καθώς η συμμετοχή του εκπαιδευτικού είναι μέρος της ίδιας της διαδικασίας.

Επιπλέον, η έρευνα στηρίχθηκε κυρίως σε εργαλεία ποιοτικής τεκμηρίωσης (παρατήρηση, φωτογραφικό υλικό, σημειώσεις) και όχι σε μετρήσιμες δεξιότητες ή ποσοτική αποτίμηση. Αυτή η επιλογή είναι συνεπής με το θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο δίνει προτεραιότητα στη διαδικασία, στη νοηματοδότηση και στην ανάδυση έκφρασης, όμως περιορίζει τη δυνατότητα σύγκρισης με άλλες έρευνες που χρησιμοποιούν τυποποιημένα εργαλεία αξιολόγησης.

Ως προς τις μελλοντικές εφαρμογές, προκύπτουν αρκετές δυνατότητες. Μια προοπτική είναι η μακροχρόνια ανάπτυξη ενός ενιαίου project, όπου οι δράσεις φωτός, σκιάς, προβολών, φωτογραφίας, stop motion και στοιχείων VFX θα οργανώνονται σε μεγαλύτερη διάρκεια και θα οδηγούν σε συλλογική παραγωγή (π.χ. μικρή ταινία, installation, έκθεση τεκμηρίωσης). Μια δεύτερη προοπτική αφορά τη διεύρυνση των συμμετεχόντων, ώστε να διερευνηθεί πώς

ανταποκρίνονται διαφορετικές ηλικιακές ομάδες ή πώς μπορούν να ενταχθούν πρακτικές σε μικρότερα ή μεγαλύτερα παιδιά, με ανάλογη προσαρμογή των υλικών.

Επίσης, ενδιαφέρουσα θα ήταν η συνεργασία με ειδικούς από τον χώρο της οπτικοακουστικής δημιουργίας ή των VFX, όχι για να μεταφερθεί τεχνική εκπαίδευση στα παιδιά, αλλά για να εμπλουτιστεί το παιδαγωγικό «ρεπερτόριο» υλικών και διαδικασιών με μεγαλύτερη επίγνωση των δυνατοτήτων της εικόνας. Τέλος, ένα ακόμη πεδίο που προτείνεται είναι η ενίσχυση της συμμετοχής των οικογενειών μέσω παιδαγωγικής τεκμηρίωσης, παρουσιάσεων, μικρών εργαστηρίων ή ψηφιακών «ιστοριών μάθησης», ώστε η εικόνα και το φως να λειτουργούν ως κοινή γλώσσα επικοινωνίας σχολείου-παιδιού-οικογένειας.

Συνολικά, η εργασία αναδεικνύει ότι τα οπτικά εφέ, όταν ενταχθούν με σεβασμό στην παιδική πρωτοβουλία και στην αισθητική-ερευνητική φύση της Reggio Emilia προσέγγισης, μπορούν να λειτουργήσουν ως σύγχρονο παιδαγωγικό υλικό. Δεν αποτελούν «εντυπωσιασμό», αλλά έναν τρόπο να ανοίξει η εικόνα ως πεδίο σκέψης, αφήγησης και έκφρασης στην προσχολική ηλικία. Η παρούσα διπλωματική δεν επιχειρεί να δώσει οριστικές απαντήσεις· επιδιώκει κυρίως να φωτίσει δυνατότητες και να ανοίξει παιδαγωγικά ερωτήματα γύρω από τη γλώσσα του φωτός και της εικόνας ως χώρου όπου τα παιδιά μπορούν να δημιουργούν, να ερμηνεύουν και να μιλούν με τους δικούς τους τρόπους.

Η παρούσα διπλωματική εργασία ανέδειξε ότι το φως και η εικόνα μπορούν να αποτελέσουν όχι μόνο αισθητικά ερεθίσματα, αλλά ουσιαστικά παιδαγωγικά υλικά, μέσα από τα οποία τα παιδιά σκέφτονται, αφηγούνται και εκφράζονται. Η διερεύνηση πρακτικών που σχετίζονται με τα οπτικά εφέ έδειξε ότι η τεχνολογία, όταν εντάσσεται με σεβασμό στην παιδική πρωτοβουλία και στη φιλοσοφία της Reggio Emilia, δεν υποκαθιστά τη βιωματική μάθηση, αλλά τη διευρύνει. Η εργασία αυτή φιλοδοξεί να συμβάλει στον διάλογο γύρω από τη σχέση τέχνης, τεχνολογίας και προσχολικής παιδαγωγικής, ανοίγοντας δρόμους για περαιτέρω παιδαγωγικούς πειραματισμούς και ερευνητικές προσεγγίσεις που αντιμετωπίζουν την εικόνα ως χώρο νοήματος και όχι απλώς ως μέσο αναπαράστασης.

Βιβλιογραφία

Ακολουθούν οι βιβλιογραφικές αναφορές (πηγές) της Εργασίας.

- Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (1998). *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach - Advanced Reflections*. Ablex Publishing.
- Gandini, L. (1993). Fundamentals of the Reggio Emilia Approach to Early Childhood Education. *Young Children*, 49(1), 4-8.
- Malaguzzi, L. (1996). The Hundred Languages of Children. In C. Edwards, L. Gandini, & G. Forman (Eds.), *The Hundred Languages of Children* (pp. 3-10). Ablex Publishing.
- Rinaldi, C. (2006). *In Dialogue with Reggio Emilia: Listening, Researching and Learning*. Routledge.

- Strong-Wilson, T., & Ellis, J. (2007). Children and Place: Reggio Emilia's Environment as Third Teacher. *Theory Into Practice*, 46(1), 40-47.
- Vecchi, V. (2010). *Art and Creativity in Reggio Emilia: Exploring the Role and Potential of Ateliers in Early Childhood Education*. Routledge.

Παράρτημα Α: Φύλλα Παρατήρησης

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 1

Τίτλος δράσης: Ίχνη φωτός στα χρώματα της Ίριδας

Στόχος παρατήρησης: Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά διερευνούν το φως και τα οπτικά φαινόμενα μέσα από αισθητηριακό πειραματισμό, καθώς και η ανάδυση εκφραστικών και κινητικών πρακτικών κατά την αλληλεπίδρασή τους με φωτεινά και διαφανή υλικά.

Ερευνητική εστίαση:

Η παρατήρηση συνδέεται με τα ερευνητικά ερωτήματα που αφορούν:

- τη δυνατότητα των οπτικών φαινομένων να λειτουργούν ως εκφραστικό υλικό στην προσχολική ηλικία,
- τις παιδαγωγικές συνθήκες που ενισχύουν την ενεργή και βιωματική εμπλοκή των παιδιών με το φως και την εικόνα σε παιδαγωγικό πλαίσιο Reggio Emilia.

Άξονες παρατήρησης:

1. **Αισθητηριακή διερεύνηση του φωτός:** Τρόποι με τους οποίους τα παιδιά παρατηρούν, αγγίζουν, μετακινούν ή κατευθύνουν τα υλικά για να επηρεάσουν τις φωτεινές αντανακλάσεις και τα χρώματα.
2. **Σχέση σώματος και φωτός:** Κινήσεις του σώματος σε σχέση με το φως (π.χ. περπάτημα μέσα στις αντανακλάσεις, σκόπιμη τοποθέτηση χεριών ή αντικειμένων) και τρόποι με τους οποίους το σώμα γίνεται μέρος της εμπειρίας.
3. **Λεκτική και συμβολική έκφραση:** Λέξεις, φράσεις ή ονομασίες που χρησιμοποιούν τα παιδιά για να περιγράψουν τα φαινόμενα, καθώς και συμβολικές ερμηνείες που αναδύονται αυθόρμητα.
4. **Πειραματισμός και υποθέσεις:** Ενδείξεις αναστοχασμού, ερωτήσεων ή υποθέσεων που διατυπώνουν τα παιδιά σχετικά με την προέλευση, την αλλαγή ή τη διάρκεια των φωτεινών φαινομένων.
5. **Συλλογική διερεύνηση και αλληλεπίδραση:** Τρόποι συνεργασίας, μίμησης, ανταλλαγής ιδεών ή κοινής παρατήρησης μεταξύ των παιδιών κατά τη διάρκεια της δράσης.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης:

- Πώς αντιδρούν τα παιδιά όταν μεταβάλλεται το φως ή τα χρώματα στον χώρο;
- Με ποιους τρόπους χρησιμοποιούν τα υλικά για να «ελέγξουν» ή να μετασχηματίσουν το οπτικό αποτέλεσμα;
- Πώς εκφράζουν λεκτικά ή κινητικά αυτό που παρατηρούν;
- Εμφανίζονται ερωτήσεις ή υποθέσεις για το πώς δημιουργούνται τα φωτεινά ίχνη;
- Πώς επηρεάζει η παρουσία των άλλων παιδιών την εξερεύνηση του φωτός;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά έδειξαν έντονο ενδιαφέρον για τις φωτεινές αντανάκλασεις που δημιουργούνταν στον χώρο. Παρατηρήθηκε ότι μετακινούσαν τα υλικά με προσοχή, δοκιμάζοντας διαφορετικές γωνίες και αποστάσεις από την πηγή φωτός, με στόχο να «βγάλουν περισσότερα χρώματα» ή να αλλάξουν το μέγεθος και την ένταση των φωτεινών σχημάτων. Ορισμένα παιδιά χρησιμοποίησαν το σώμα τους ως μέρος του πειραματισμού, περπατώντας μέσα στις φωτεινές αντανάκλασεις ή τοποθετώντας τα χέρια τους πάνω στα χρώματα που εμφανίζονταν στο πάτωμα και στους τοίχους. Η κίνηση συνοδευόταν συχνά από λεκτικά σχόλια και αυθόρμητες ονομασίες των φαινομένων, όπως «ουράνιο τόξο», «χρώματα που πετάνε» ή «φωτεινή ζωγραφιά». Καταγράφηκαν στιγμές κατά τις οποίες τα παιδιά διατύπωσαν ερωτήματα σχετικά με την προέλευση των χρωμάτων και την αλλαγή τους, παρατηρώντας ότι το φαινόμενο μεταβαλλόταν όταν άλλαζε η θέση του υλικού ή του σώματος. Η παιδαγωγική παρέμβαση περιορίστηκε κυρίως στη διασφάλιση του χώρου και στη λεκτική ενίσχυση της παρατήρησης, χωρίς καθοδήγηση ως προς το αποτέλεσμα. Η δράση εξελίχθηκε με τα παιδιά να διαμορφώνουν τη ροή της διερεύνησης βάσει των δικών τους ενδιαφερόντων.

Ενδεικτικά ερωτήματα που καταγράφηκαν:

- «Από πού βγαίνουν όλα αυτά τα χρώματα;»
- «Γιατί όταν το κρατάω έτσι αλλάζει;»
- «Αν το πάω πιο κοντά, θα βγει πιο μεγάλο το ουράνιο τόξο;»
- «Μπορούμε να πατήσουμε τα χρώματα ή θα φύγουν;»
- «Αν σβήσουμε το φως, θα υπάρχουν ακόμα;»
- «Μπορούμε να τα ζωγραφίσουμε για να μείνουν;»

Σύντομος αναστοχασμός

Η παρατήρηση ανέδειξε ότι το φως μπορεί να λειτουργήσει ως ανοιχτό και δυναμικό παιδαγωγικό υλικό, το οποίο ενεργοποιεί το σώμα, τη φαντασία και τη συλλογική διερεύνηση, ενισχύοντας την πολυτροπική έκφραση των παιδιών.

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 2

Τίτλος δράσης: Αναδυόμενες αφηγήσεις από το φως - Εξερεύνηση μέσω επιδιασκοπίου

Στόχος παρατήρησης: Η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά χρησιμοποιούν το φως και την προβολή για να δημιουργήσουν αφηγήσεις, συμβολικές αναπαραστάσεις και οπτικές μεταμορφώσεις, καθώς και η καταγραφή της σχέσης ανάμεσα στο αντικείμενο, την προβολή και τη φανταστική ερμηνεία.

Ερευνητική εστίαση

Η παρατήρηση συνδέεται με:

- τη διερεύνηση των οπτικών εφέ ως εκφραστικού και αφηγηματικού υλικού στην προσχολική ηλικία,
- τις παιδαγωγικές συνθήκες που επιτρέπουν την ανάπτυξη αναδυόμενων αφηγήσεων μέσα από το φως και την εικόνα, σε πλαίσιο εμπνευσμένο από την προσέγγιση Reggio Emilia.

Άξονες παρατήρησης

1. **Μεταμόρφωση αντικειμένων μέσω προβολής:** Τρόποι με τους οποίους τα παιδιά αντιλαμβάνονται τη μετάβαση από το πραγματικό αντικείμενο στην προβαλλόμενη εικόνα και τις αλλαγές κλίμακας, μορφής και υφής.
2. **Αφηγηματική και συμβολική σκέψη:** Ενδείξεις δημιουργίας ιστοριών, χαρακτήρων ή φανταστικών στοιχείων που προκύπτουν από τις προβαλλόμενες εικόνες.
3. **Σχέση σώματος, χώρου και εικόνας:** Κινήσεις των παιδιών μπροστά στην προβολή, αλληλεπίδραση με τις σκιές και το φως, και τρόποι με τους οποίους το σώμα εντάσσεται στην αφήγηση.
4. **Πειραματισμός με υλικά και επιλογές:** Επιλογή και εναλλαγή αντικειμένων, δοκιμή διαφορετικών υλικών και παρατήρηση των επιπτώσεων τους στο προβαλλόμενο αποτέλεσμα.
5. **Συλλογική κατασκευή νοήματος:** Αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παιδιών κατά την ερμηνεία των εικόνων, ανταλλαγή ιδεών και διαμόρφωση κοινών αφηγήσεων.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης

- Πώς ερμηνεύουν τα παιδιά τις προβαλλόμενες εικόνες που δημιουργούνται;
- Με ποιους τρόπους οι εικόνες οδηγούν σε αφηγήσεις ή συμβολικές αναπαραστάσεις;
- Πώς αλλάζει η ιστορία ή η ερμηνεία όταν αλλάζει το αντικείμενο ή η θέση του;

- Πώς συνεργάζονται τα παιδιά γύρω από την προβολή;
- Ποιον ρόλο παίζει το σώμα στην εξέλιξη της αφήγησης;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά έδειξαν έντονο ενθουσιασμό όταν παρατήρησαν τη μεταμόρφωση των αντικειμένων σε προβαλλόμενες εικόνες μεγάλης κλίμακας. Πολλά παιδιά σχολίασαν ότι «δεν μοιάζουν πια με αυτό που κρατάμε», αναγνωρίζοντας τη διαφοροποίηση ανάμεσα στο αντικείμενο και την εικόνα του. Παρατηρήθηκε ότι οι προβαλλόμενες μορφές λειτούργησαν ως αφετηρία για αυθόρμητες αφηγήσεις. Τα παιδιά απέδωσαν στις εικόνες ρόλους και ιδιότητες (π.χ. πλάσματα, ζώα, τοπία), ενώ σε αρκετές περιπτώσεις οι ιστορίες εξελίσσονταν καθώς άλλαζαν τα αντικείμενα ή η θέση τους πάνω στο επιδιασκόπιο. Η εμπλοκή του σώματος υπήρξε έντονη, με τα παιδιά να κινούνται μπροστά στην προβολή, να εντάσσουν τις σκιές τους στην εικόνα ή να «μπαίνουν μέσα στην ιστορία». Οι αφηγήσεις συχνά διαμορφώνονταν συλλογικά, με τα παιδιά να συμπληρώνουν ή να μετασχηματίζουν τις ιδέες των συνομηλίκων τους. Η παιδαγωγική παρέμβαση περιορίστηκε στη διασφάλιση του χρόνου και του χώρου πειραματισμού, καθώς και στη λεκτική ενίσχυση της περιγραφής και της παρατήρησης, χωρίς καθοδήγηση ως προς το περιεχόμενο ή την εξέλιξη των αφηγήσεων.

Κατά τη διάρκεια της δράσης διατυπώθηκαν ερωτήματα και υποθέσεις που κατεύθυναν τη διερεύνηση, όπως:

- «Πώς γίνεται αυτό το μικρό να γίνεται τόσο μεγάλο;»
- «Αν αλλάξουμε το αντικείμενο, αλλάζει και η ιστορία;»
- «Είναι σκιά ή ζωγραφιά αυτό που βλέπουμε;»

Σύντομος αναστοχασμός

Η παρατήρηση ανέδειξε τη δύναμη της προβολής και του φωτός ως αφηγηματικών εργαλείων, μέσα από τα οποία τα παιδιά κατασκευάζουν νοήματα, ιστορίες και συλλογικές αναπαραστάσεις, ενισχύοντας τη φαντασία και την εκφραστική τους ικανότητα σε ένα παιδοκεντρικό περιβάλλον διερεύνησης.

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 3

Τίτλος δράσης: Σώμα, φως και σκιά: ανατομία μέσα από πειραματισμό

Στόχος παρατήρησης: Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά διερευνούν το ανθρώπινο σώμα μέσα από τη σχέση φωτός, σκιάς και διαφάνειας, καθώς και η ανάδυση γνωστικών, αισθητηριακών και εκφραστικών διαδικασιών κατά την παρατήρηση και αναπαράσταση ανατομικών στοιχείων.

Ερευνητική εστίαση: Η παρατήρηση συνδέεται με τη διερεύνηση του φωτός και της σκιάς ως παιδαγωγικών και εκφραστικών υλικών, καθώς και με τον τρόπο που ο συνδυασμός επιστημονικών και εικαστικών πρακτικών υποστηρίζει τη δημιουργία νοήματος στην προσχολική ηλικία, στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia.

Άξονες παρατήρησης

- Η παρατήρηση της σκιάς ως μεταβαλλόμενης οπτικής αναπαράστασης του σώματος και η κατανόηση της σχέσης απόστασης, γωνίας και μεγέθους.
- Η διερεύνηση της ανθρώπινης ανατομίας μέσα από οπτικά και απτικά ερεθίσματα.
- Η χρήση της ιχνηλάτησης ως μέσο σύνδεσης παρατήρησης και αναπαράστασης.
- Η σχέση επιστημονικής γνώσης και καλλιτεχνικής έκφρασης μέσα από το φως και τα ημιδιαφανή υλικά.
- Η ενεργή εμπλοκή και η συγκέντρωση των παιδιών κατά τη μετάβαση από τη σκιά στο light table.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης

- Πώς παρατηρούν τα παιδιά τη μεταβολή της σκιάς σε σχέση με την κίνηση και την απόσταση;
- Με ποιους τρόπους συνδέουν τη σκιά με το πραγματικό σώμα ή το σκελετικό ομοίωμα;
- Πώς χρησιμοποιούν την ιχνηλάτηση για να κατανοήσουν και να αποδώσουν όσα βλέπουν;
- Πώς αντιδρούν στην παρατήρηση των ακτινογραφιών και των ανατομικών εικόνων;
- Ποια στοιχεία του σώματος φαίνεται να προκαλούν μεγαλύτερο ενδιαφέρον;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά έδειξαν έντονο ενδιαφέρον για τη σκιά του σκελετικού ομοιώματος, παρατηρώντας πώς αλλάζει το μέγεθος και η καθαρότητά της ανάλογα με τη θέση του σε σχέση με την πηγή φωτός. Πολλά παιδιά μετακινούσαν το ομοίωμα με προσοχή, σχολιάζοντας τις μεταβολές που εμφανίζονταν στον τοίχο.

Η διαδικασία ιχνηλάτησης των σκιών συνοδεύτηκε από συγκέντρωση και προσεκτικές κινήσεις, καθώς τα παιδιά προσπαθούσαν να «κρατήσουν» τη μορφή της σκιάς στο χαρτί. Στο τραπέζι φωτός, οι ακτινογραφίες και τα ανατομικά σχέδια λειτούργησαν ως ισχυρά οπτικά ερεθίσματα, οδηγώντας τα παιδιά σε παρατηρήσεις και συγκρίσεις ανάμεσα στη σκιά, την εικόνα και το σώμα.

Η παιδαγωγική στάση επικεντρώθηκε στη στήριξη της παρατήρησης και στην ενθάρρυνση της διερεύνησης, χωρίς παροχή έτοιμων εξηγήσεων, επιτρέποντας στα παιδιά να διαμορφώσουν τις δικές τους ερμηνείες.

Ερωτήματα και υποθέσεις των παιδιών

- «Γιατί η σκιά γίνεται πιο μεγάλη όταν το πάμε κοντά;»
- «Αυτό είναι κόκαλο ή σκιά;»
- «Εχουμε όλοι το ίδιο μέσα μας;»
- «Μπορούμε να δούμε τα κόκαλα χωρίς φως;»

Σύντομος αναστοχασμός

Η δράση ανέδειξε τη σκιά και το φως ως γέφυρες ανάμεσα στην επιστημονική γνώση και την καλλιτεχνική έκφραση, επιτρέποντας στα παιδιά να προσεγγίσουν την ανθρώπινη ανατομία μέσα από βιωματικές, εικαστικές και συμβολικές διαδικασίες.

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 4

Τίτλος δράσης: Ζωγραφίζοντας με φως (light painting)

Στόχος παρατήρησης: Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά διερευνούν τη σχέση φωτός, κίνησης και χρόνου μέσα από το light painting, καθώς και η ανάδυση καλλιτεχνικών, συμβολικών και ψηφιακών πρακτικών κατά τη διαδικασία αποτύπωσης των φωτεινών τροχιών.

Ερευνητική εστίαση: Η παρατήρηση συνδέεται με τη διερεύνηση των οπτικών εφέ ως εκφραστικού και παιδαγωγικού υλικού, με έμφαση στη βιωματική κατανόηση βασικών αρχών της εικόνας και του χρόνου, καθώς και στη σύνδεση αναλογικών και ψηφιακών πρακτικών στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia.

Άξονες παρατήρησης:

1. Η διερεύνηση της σχέσης κίνησης και φωτός και η παρατήρηση των φωτεινών τροχιών στον χώρο.
2. Η κατανόηση της έννοιας της αποτύπωσης και της διάρκειας μέσα από τη μακρά έκθεση.
3. Η καλλιτεχνική και συμβολική ερμηνεία των φωτεινών γραμμών και σχημάτων.
4. Η εμπλοκή του σώματος ως εργαλείου «σχεδίασης» με φως.
5. Η εισαγωγή της κάμερας ως μέσου δημιουργίας και ψηφιακής έκφρασης.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης:

- Πώς αντιλαμβάνονται τα παιδιά τη σχέση ανάμεσα στην κίνηση και το αποτύπωμα του φωτός;
- Με ποιους τρόπους μεταφράζουν τις φωτεινές γραμμές σε σχήματα, σύμβολα ή μορφές;
- Πώς επηρεάζει η χρήση της κάμερας τη συμπεριφορά και τις επιλογές τους;
- Πώς συνδέουν τον χρόνο με την εικόνα που δημιουργείται;
- Ποια στοιχεία της διαδικασίας προκαλούν μεγαλύτερο ενθουσιασμό ή συγκέντρωση;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας:

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά έδειξαν έντονο ενθουσιασμό παρατηρώντας ότι οι κινήσεις του φωτός «μένουν» στην εικόνα. Αρχικά πειραματίστηκαν ελεύθερα με τους φακούς, δημιουργώντας απλές τροχιές, ενώ σταδιακά άρχισαν να ελέγχουν πιο συνειδητά την κίνησή τους, επιδιώκοντας συγκεκριμένα σχήματα. Η θέαση των φωτογραφιών προκάλεσε συζητήσεις και ερμηνείες, με τα παιδιά να αναγνωρίζουν γράμματα, σύμβολα και μορφές μέσα στις γραμμές φωτός. Παρατηρήθηκε ότι η χρήση της κάμερας ενίσχυσε τη συγκέντρωση και

την πρόθεση, καθώς τα παιδιά «σκηνοθετούσαν» τις κινήσεις τους γνωρίζοντας ότι θα αποτυπωθούν.

Η παιδαγωγική παρέμβαση περιορίστηκε στην τεχνική υποστήριξη της λήψης και στη λεκτική ενθάρρυνση της παρατήρησης και του αναστοχασμού, χωρίς καθοδήγηση ως προς το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

Ερωτήματα και υποθέσεις των παιδιών:

- «Γιατί το φως μένει στη φωτογραφία;»
- «Αν κινηθώ πιο γρήγορα, θα αλλάξει το σχέδιο;»
- «Μπορώ να γράψω το όνομά μου με φως;»
- «Πού πάει το φως όταν σταματάμε;»
- «Μπορούμε να ζωγραφίσουμε ιστορίες;»

Σύντομος αναστοχασμός:

Η δράση ανέδειξε το light painting ως ισχυρό πεδίο καλλιτεχνικής και παιδαγωγικής διερεύνησης, μέσα από το οποίο τα παιδιά προσέγγισαν βιωματικά έννοιες φωτός, χρόνου και κίνησης, ενώ παράλληλα ανέπτυξαν δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού και πολυτροπικής έκφρασης.

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 5

Τίτλος δράσης: Από το φωτογραφικό καρέ στο δημιουργικό αποτύπωμα

Στόχος παρατήρησης: Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά διερευνούν τη σχέση σώματος, κίνησης και φωτός μέσα από τη φωτογραφική αποτύπωση και τη μεταφορά της εικόνας σε περίγραμμα, καθώς και η ανάδυση διαδικασιών αυτοαναγνώρισης, παρατήρησης και καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Ερευνητική εστίαση: Η παρατήρηση συνδέεται με τη διερεύνηση της εικόνας ως αφητηρίας δημιουργικής διαδικασίας, τη μετάβαση από το δισδιάστατο στο τρισδιάστατο επίπεδο αναπαράστασης και τον ρόλο του φωτός ως εργαλείου μετασχηματισμού της μορφής, στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia.

Άξονες παρατήρησης:

1. Η φωτογραφική αποτύπωση του σώματος και η επιλογή στάσεων και κινήσεων από τα ίδια τα παιδιά.
2. Η χρήση της φωτοτράπεζας ως εργαλείου παρατήρησης και ακριβούς ιχνηλάτησης.
3. Η κατανόηση της έννοιας του περιγράμματος και της μεταφοράς εικόνας σε νέο υλικό.
4. Η σχέση προσωπικού ίχνους και καλλιτεχνικής δημιουργίας.
5. Η προετοιμασία για μετάβαση από το δισδιάστατο αποτύπωμα σε τρισδιάστατες κατασκευές.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης:

- Πώς επιλέγουν τα παιδιά τις στάσεις στις οποίες φωτογραφίζονται;
- Με ποιους τρόπους αναγνωρίζουν τον εαυτό τους μέσα από το φωτογραφικό καρέ;
- Πώς αντιλαμβάνονται τη διαδικασία μεταφοράς της εικόνας σε περίγραμμα;
- Πώς χρησιμοποιούν το φως για να «βλέπουν καλύτερα» τη μορφή;
- Πώς φαντάζονται τη μελλοντική μετατροπή του περιγράμματος σε αντικείμενο;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας:

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά επέλεξαν συνειδητά τις στάσεις στις οποίες ήθελαν να φωτογραφηθούν, πειραματιζόμενα με κινήσεις και εκφράσεις του σώματός τους. Η διαδικασία της φωτογράφισης λειτούργησε ως στιγμή παρατήρησης του εαυτού και ως αφητηρία προσωπικής έκφρασης. Στη φωτοτράπεζα, η χρήση του φωτός επέτρεψε την καθαρή ανάγνωση των περιγραμμάτων, με τα παιδιά να ιχνηλατούν με προσοχή τις γραμμές του σώματός τους. Παρατηρήθηκε συγκέντρωση και επιμονή στην ακρίβεια, καθώς και λεκτικά σχόλια που αφορούσαν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ της εικόνας και του σχεδίου. Η δράση δημιούργησε προσδοκία για τη συνέχεια, με τα παιδιά να αναφέρονται στα αποτυπώματα ως

«βάση» ή «καλούπι» για επόμενες τρισδιάστατες κατασκευές. Η παιδαγωγική παρέμβαση περιορίστηκε στην τεχνική υποστήριξη και στην ενθάρρυνση της παρατήρησης και του αναστοχασμού.

Ερωτήματα και υποθέσεις των παιδιών:

- «Αυτό είμαι εγώ έτσι όπως φαίνομαι;»
- «Αν αλλάζα στάση, αλλάζει και το σχήμα;»
- «Αυτό είναι το καρέ που επέλεξα;»
- «Μπορούμε να το κάνουμε άγαλμα;»

«Αν το σηκώσουμε όρθιο, θα στέκεται;»

Σύντομος αναστοχασμός:

Η δράση ανέδειξε τη δύναμη της φωτογραφικής εικόνας ως αφητηρίας δημιουργίας, επιτρέποντας στα παιδιά να μετασηματίσουν το προσωπικό τους ίχνος από καρέ σε περίγραμμα και, στη συνέχεια, σε αντικείμενο, ενισχύοντας τη σωματική συνείδηση, την καλλιτεχνική σκέψη και την πολυτροπική μάθηση

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 6

Τίτλος δράσης: Τρισδιάστατη αναπαράσταση με χρήση 3D pen

Στόχος παρατήρησης: Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά μεταβαίνουν από τη δισδιάστατη αναπαράσταση στην τρισδιάστατη μορφή, αξιοποιώντας το 3D pen ως εργαλείο υλικότητας, καθώς και η ανάδυση χωρικών, κινητικών και εκφραστικών δεξιοτήτων κατά τη δημιουργία προσωπικών αναπαραστάσεων του εαυτού.

Ερευνητική εστίαση: Η παρατήρηση συνδέεται με τη διερεύνηση της μετατροπής της εικόνας σε αντικείμενο, τη σχέση γραμμής και όγκου και τον ρόλο των σύγχρονων εργαλείων (3D pen) ως εκφραστικών μέσων στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia και της εισαγωγής σε πρακτικές σχεδιασμού που σχετίζονται με το animation και τα οπτικά εφέ.

Άξονες παρατήρησης:

1. Η κατανόηση της σχέσης δισδιάστατου περιγράμματος και τρισδιάστατης μορφής.
2. Η χρήση του 3D pen ως εργαλείου ακριβούς ακολουθίας γραμμών και δημιουργίας όγκου.
3. Η ανάπτυξη λεπτής κινητικότητας και οπτικοκινητικού συντονισμού.
4. Η αντίληψη της στήριξης και της ισορροπίας μιας μορφής στον χώρο.
5. Η έκφραση προσωπικής ταυτότητας μέσα από την προσθήκη λεπτομερειών και χαρακτηριστικών.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης:

- Πώς ακολουθούν τα παιδιά τα υπάρχοντα περιγράμματα κατά τη χρήση του 3D pen;
- Πώς αντιλαμβάνονται τη μετάβαση από τη γραμμή στον όγκο;
- Με ποιους τρόπους αντιμετωπίζουν δυσκολίες στήριξης ή σταθερότητας της μορφής;
- Πώς διαφοροποιούν τη μορφή τους μέσα από λεπτομέρειες;
- Πώς συνδέουν το τελικό αντικείμενο με τον εαυτό τους;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας:

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά εργάστηκαν με συγκέντρωση και επιμονή, ακολουθώντας προσεκτικά τα περιγράμματα που είχαν δημιουργήσει σε προηγούμενη δραστηριότητα. Η χρήση του 3D pen απαιτούσε σταθερότητα κινήσεων και συνεχή έλεγχο, γεγονός που ενίσχυσε τη λεπτή κινητικότητα και την ακρίβεια. Μετά την ολοκλήρωση της μορφής επάνω στο ειδικό χαρτί-πρότυπο, τα παιδιά ξεκόλλησαν με προσοχή το πλαστικό. Η παιδαγωγική παρέμβαση περιορίστηκε στην τεχνική υποστήριξη και στην ενθάρρυνση της επίλυσης προβλημάτων, χωρίς καθοδήγηση ως προς το αισθητικό αποτέλεσμα.

Ερωτήματα και υποθέσεις των παιδιών:

- «Πώς θα σταθεί όρθιο χωρίς να πέσει;»
- «Αν το κάνω πιο χοντρό, θα είναι πιο δυνατό;»
«Αυτό μοιάζει με εμένα, είναι το δικό μου καρέ;»
- «Μπορώ να του βάλω μαλλιά και ρούχα;»
- «Αν αλλάξω το σχήμα, θα είναι άλλος άνθρωπος;»

Σύντομος αναστοχασμός:

Η δράση ανέδειξε τη δυναμική μετάβαση από τη δισδιάστατη εικόνα στην τρισδιάστατη μορφή, επιτρέποντας στα παιδιά να κατανοήσουν έννοιες όγκου, στήριξης και μορφής, ενώ παράλληλα ενίσχυσε την αυτοαναπαράσταση και τη δημιουργική χρήση σύγχρονων εργαλείων στο πλαίσιο της πολυτροπικής μάθησης.

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 7

Τίτλος δράσης: Το φως και η σκιά ως μέσο καλλιτεχνικής δράσης και σωματικής έκφρασης

Στόχος παρατήρησης: Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά χρησιμοποιούν το φως, τη σκιά και το σώμα τους ως μέσα καλλιτεχνικής και σωματικής έκφρασης, καθώς και η ανάδυση κινητικών, αφηγηματικών και συλλογικών πρακτικών μέσα από τη δράση.

Ερευνητική εστίαση: Η παρατήρηση συνδέεται με τη διερεύνηση του φωτός και της σκιάς ως εκφραστικών και παιδαγωγικών υλικών και με τον ρόλο του σώματος στη δημιουργία νοήματος και αφήγησης, στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia.

Άξονες παρατήρησης:

1. Η διερεύνηση της σχέσης φωτός, σκιάς και κίνησης μέσα από διαφορετικές γωνίες, αποστάσεις και χρωματικές πηγές.
2. Η σωματική εμπλοκή και η χρήση του σώματος ως εργαλείου έκφρασης και αφήγησης.
3. Η μετάβαση από την παρατήρηση στη δράση και από την ατομική στη συλλογική δημιουργία.
4. Η αποτύπωση της σκιάς ως εικαστική πράξη και μέσο σταθεροποίησης της εμπειρίας.
5. Η σύνδεση θεατρικής, κινητικής και εικαστικής έκφρασης σε ενιαία δράση.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης:

- Πώς μεταβάλλονται οι σκιές σε σχέση με την κίνηση του σώματος και το χρώμα του φωτός;
- Με ποιους τρόπους τα παιδιά χρησιμοποιούν το σώμα τους για να δημιουργήσουν μορφές ή ιστορίες;
- Πώς συνεργάζονται για τη δημιουργία συλλογικών σκηνών και συνθέσεων;
- Πώς αντιλαμβάνονται τη σχέση μεταξύ πραγματικού σώματος και σκιάς;
- Ποια στοιχεία της δράσης προκαλούν μεγαλύτερη κινητική ή αφηγηματική εμπλοκή;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας:

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά έδειξαν έντονο ενθουσιασμό όταν παρατήρησαν ότι η σκιά τους αλλάζει μορφή και μέγεθος ανάλογα με τη θέση και το χρώμα του φωτός. Σταδιακά, η χρήση των φορητών φωτιστικών οδήγησε σε αυθόρμητες κινητικές εξερευνησεις, με τα παιδιά να πειραματίζονται με στάσεις, κινήσεις και «χορευτικές» φιγούρες. Οι σκιές μετατράπηκαν σε μέσα αφήγησης, με τα παιδιά να δημιουργούν μικρές σκηνές και να συνδυάζουν τις κινήσεις τους με φανταστικές ιστορίες. Η αποτύπωση των σκιών σε μεγάλες επιφάνειες ενίσχυσε τη συλλογική διάσταση της δράσης, καθώς τα παιδιά συνεργάστηκαν για να δημιουργήσουν κοινές οπτικές συνθέσεις.

Η παιδαγωγική παρέμβαση περιορίστηκε στη διασφάλιση του χώρου και του χρόνου δράσης και στη λεκτική ενθάρρυνση της παρατήρησης και της έκφρασης, χωρίς καθοδήγηση ως προς το τελικό αποτέλεσμα.

Ερωτήματα και υποθέσεις των παιδιών:

- «Γιατί η σκιά μου αλλάζει όταν κουνιέμαι;»
- «Αν αλλάξω χρώμα στο φως, αλλάζει και η σκιά;»
- «Η σκιά είναι εγώ ή κάτι άλλο;»
- «Μπορούμε να χορέψουμε μόνο με σκιές;»
- «Αν ενώσουμε τις σκιές μας, τι θα γίνει;»

Σύντομος αναστοχασμός

Η δράση ανέδειξε το φως και τη σκιά ως μέσα σωματικής, καλλιτεχνικής και αφηγηματικής έκφρασης, ενισχύοντας την πολυτροπική μάθηση και αναδεικνύοντας το σώμα ως βασική «γλώσσα» δημιουργίας και επικοινωνίας.

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 8

Τίτλος δράσης: Πειραματισμοί με UV φως και κίνηση

Στόχος παρατήρησης: Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά διερευνούν τις ιδιότητες του UV φωτός και τον μετασχηματισμό του χώρου μέσα από φωσφορίζοντα υλικά και σωματική κίνηση, καθώς και η ανάδυση αισθητηριακών, εκφραστικών και εννοιολογικών διεργασιών.

Ερευνητική εστίαση: Η παρατήρηση συνδέεται με τη διερεύνηση του φωτός ως παράγοντα μεταβολής της οπτικής εμπειρίας, με την κατανόηση βασικών οπτικών φαινομένων και με τον ρόλο του περιβάλλοντος ως ενεργού παιδαγωγικού πλαισίου, στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia και της πρώιμης επαφής με πρακτικές VFX.

Άξονες παρατήρησης:

1. Η παρατήρηση της μεταβολής του χώρου και των χρωμάτων υπό UV φωτισμό.
2. Η διερεύνηση της φωσφορίζουσας απόκρισης διαφορετικών υλικών.
3. Η σωματική εμπλοκή και η αντίληψη του σώματος ως μέρους της φωτεινής σύνθεσης.
4. Η κατανόηση της αντίθεσης φωτεινότητας και της οπτικής έντασης.
5. Η σύνδεση υλικών, φωτός και κίνησης σε ενιαία οπτική εμπειρία.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης:

- Πώς αντιλαμβάνονται τα παιδιά την αλλαγή του χώρου με το UV φως;
- Ποια υλικά παρατηρούν ότι «λάμπουν» περισσότερο και γιατί;
- Πώς αλλάζει η συμπεριφορά τους όταν το σώμα τους γίνεται μέρος της φωτεινής εικόνας;
- Με ποιους τρόπους συνδυάζουν κίνηση και φωτεινά ίχνη;
- Ποια στοιχεία του περιβάλλοντος προκαλούν μεγαλύτερη περιέργεια;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας:

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά αντέδρασαν άμεσα στην αλλαγή της ατμόσφαιρας του χώρου, σχολιάζοντας τη διαφορετική όψη των αντικειμένων και των χρωμάτων. Παρατηρήθηκε ότι δοκίμαζαν επανειλημμένα διάφορα υλικά κάτω από τον UV φωτισμό, συγκρίνοντας ποια φωσφορίζουν περισσότερο και ποια λιγότερο. Σταδιακά, η προσοχή τους στράφηκε στο ίδιο τους το σώμα, καθώς εντόπισαν φωτεινά ίχνη στα ρούχα ή στα χέρια τους. Πολλά παιδιά άρχισαν να κινούνται στον χώρο, παρατηρώντας πώς η κίνηση μεταβάλλει τη φωτεινή εικόνα και δημιουργεί νέες οπτικές συνθέσεις. Η παιδαγωγική παρέμβαση περιορίστηκε στη διασφάλιση της ασφάλειας και στην ενθάρρυνση της παρατήρησης και του πειραματισμού, χωρίς παροχή έτοιμων εξηγήσεων για τα φαινόμενα.

Ερωτήματα και υποθέσεις των παιδιών:

- «Γιατί αυτό λάμπει και το άλλο όχι;»
- «Το φως είναι διαφορετικό από το κανονικό;»
- «Αν κουνηθώ πιο γρήγορα, θα φαίνεται περισσότερο;»
- «Γιατί τα ρούχα μου φωτίζουν;»
- «Μπορούμε να ζωγραφίσουμε με αυτό το φως;»

Σύντομος αναστοχασμός:

Η δράση ανέδειξε το UV φως ως ισχυρό μέσο μετασχηματισμού της οπτικής εμπειρίας, ενεργοποιώντας την περιέργεια, τη σωματική εμπλοκή και την καλλιτεχνική έκφραση, ενώ παράλληλα εισήγαγε τα παιδιά σε μια πρώιμη, βιωματική μορφή οπτικών εφέ χωρίς ψηφιακή διαμεσολάβηση.

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 9

Τίτλος δράσης: Ψηφιακή εμφύχωση μέσω εργαλείου τεχνητής νοημοσύνης

Στόχος παρατήρησης: Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά μεταβαίνουν από τη χειροποίητη, στατική εικόνα στην ψηφιακή κινούμενη αναπαράσταση, καθώς και η ανάδυση εννοιολογικών, αφηγηματικών και εκφραστικών διαδικασιών κατά την επαφή τους με την ψηφιακή εμφύχωση.

Ερευνητική εστίαση: Η παρατήρηση συνδέεται με τη διερεύνηση της τεχνητής νοημοσύνης ως δημιουργικού εργαλείου, τη σχέση αναλογικής και ψηφιακής εικόνας και την εισαγωγή των παιδιών σε βασικές αρχές animation και οπτικών εφέ, στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia και της πολυτροπικής μάθησης.

Άξονες παρατήρησης:

1. Η δημιουργία ανθρωπόμορφης φιγούρας με έμφαση στη στάση, την κίνηση και την έκφραση.
2. Η κατανόηση της μετάβασης από τη στατική εικόνα στην κινούμενη ψηφιακή μορφή.
3. Η παρατήρηση της σχέσης μεταξύ αρχικού σχεδίου και ψηφιακής εμφύχωσης.
4. Η ανάπτυξη αφηγηματικής σκέψης μέσα από την κίνηση του χαρακτήρα.
5. Η αντίληψη της τεχνητής νοημοσύνης ως εργαλείου μετασχηματισμού της εικόνας.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης:

- Πώς αντιλαμβάνονται τα παιδιά τη διαφορά ανάμεσα στη ζωγραφιά στο χαρτί και στην κινούμενη εικόνα;
- Με ποιους τρόπους συνδέουν τη στάση του σώματος στο σχέδιο με την κίνηση στην οθόνη;
- Πώς επηρεάζει η ψηφιακή εμφύχωση τη φαντασία και την αφήγηση;
- Τι παραμένει ίδιο και τι αλλάζει κατά τη μετάβαση από το αναλογικό στο ψηφιακό;
- Πώς αντιδρούν όταν βλέπουν τη ζωγραφιά τους να «ζωντανεύει»;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας:

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά έδειξαν έντονη συγκέντρωση κατά τη δημιουργία των ανθρωπόμορφων φιγούρων, δίνοντας σημασία στη στάση του σώματος και στην κίνηση που ήθελαν να αποδώσουν. Η στιγμή της ψηφιακής εμφύχωσης προκάλεσε ενθουσιασμό και έκπληξη, με τα παιδιά να παρακολουθούν προσεκτικά την οθόνη και να σχολιάζουν τις κινήσεις του χαρακτήρα τους. Παρατηρήθηκε ότι αρκετά παιδιά συνέκριναν αυθόρμητα το αρχικό σχέδιο με την ψηφιακή εκδοχή, επισημαίνοντας ομοιότητες και διαφορές. Η εμπειρία αυτή ενίσχυσε τον αναστοχασμό γύρω από την έννοια της κίνησης και της μεταμόρφωσης της

εικόνας. Η παιδαγωγική παρέμβαση περιορίστηκε στην τεχνική υποστήριξη της διαδικασίας και στη λεκτική ενίσχυση της παρατήρησης και της σύγκρισης, χωρίς να κατευθύνει το περιεχόμενο της αφήγησης ή της κίνησης.

Ερωτήματα και υποθέσεις των παιδιών:

- «Πώς γίνεται να κουνιέται η ζωγραφιά μου;»
- «Αν αλλάξω το σχέδιο, θα αλλάξει και η κίνηση;»
- «Ποιος του λέει πώς να περπατήσει;»
- «Μπορούμε να φτιάξουμε ιστορία μόνο με κινήσεις;»

Σύντομος αναστοχασμός:

Η δράση ανέδειξε την ψηφιακή εμφύχωση ως γέφυρα ανάμεσα στη ζωγραφική, την κίνηση και την αφήγηση, επιτρέποντας στα παιδιά να βιώσουν τον μετασχηματισμό της εικόνας μέσα από εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης και να προσεγγίσουν με παιγνιώδη τρόπο βασικές αρχές animation και οπτικών εφέ.

Φύλλο Παρατήρησης Δράσης 10

Τίτλος δράσης: Πειραματισμός με green screen και οπτικά εφέ

Στόχος παρατήρησης: Η καταγραφή του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται και βιώνουν τη μεταμόρφωση της εικόνας μέσω της τεχνικής green screen, καθώς και η ανάδυση εκφραστικών, αφηγηματικών και εννοιολογικών διεργασιών κατά τη μετάβαση από τη λήψη στο ψηφιακά επεξεργασμένο αποτέλεσμα.

Ερευνητική εστίαση: Η παρατήρηση συνδέεται με τη διερεύνηση των οπτικών εφέ ως παιδαγωγικού και εκφραστικού μέσου, τη βιωματική κατανόηση της έννοιας της ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας (chroma key) και την καλλιέργεια κριτικού ψηφιακού γραμματισμού στο πλαίσιο της προσέγγισης Reggio Emilia.

Άξονες παρατήρησης:

1. Η εμπλοκή των παιδιών στη διαδικασία λήψης μπροστά από το πράσινο φόντο.
2. Η κατανόηση της διαφοράς ανάμεσα στο «πριν» (λήψη) και στο «μετά» (ψηφιακό αποτέλεσμα).
3. Η σωματική και εκφραστική παρουσία των παιδιών κατά τη διάρκεια της κινηματογράφησης.
4. Η ανάπτυξη αφηγηματικής σκέψης μέσα από την ένταξη σε διαφορετικά ψηφιακά περιβάλλοντα.
5. Η πρώτη επαφή με την έννοια της κατασκευασμένης εικόνας και της «ψευδούς» πραγματικότητας.

Ενδεικτικές ερωτήσεις παρατήρησης:

- Πώς αντιλαμβάνονται τα παιδιά τον ρόλο του πράσινου φόντου στη μεταμόρφωση της εικόνας;
- Με ποιους τρόπους αλλάζει η στάση ή η έκφρασή τους όταν γνωρίζουν ότι το φόντο θα αντικατασταθεί;
- Πώς αντιδρούν όταν βλέπουν τον εαυτό τους σε διαφορετικά ψηφιακά περιβάλλοντα;
- Πώς συνδέουν την κίνηση του σώματος με το τελικό οπτικό αποτέλεσμα;
- Τι ερωτήματα διατυπώνουν σχετικά με την πραγματικότητα και τη φαντασία;

Σημειώσεις παιδαγωγού / ερευνήτριας:

Κατά τη διάρκεια της δράσης, τα παιδιά συμμετείχαν με ενθουσιασμό στη διαδικασία της κινηματογράφησης, δοκιμάζοντας διαφορετικές στάσεις, εκφράσεις και κινήσεις μπροστά από το πράσινο φόντο. Παρατηρήθηκε αυξημένη προσοχή στη στάση του σώματος, καθώς πολλά παιδιά αναρωτήθηκαν πώς θα «φανούν» στο τελικό αποτέλεσμα. Η προβολή του

επεξεργασμένου υλικού στην οθόνη προκάλεσε έντονες αντιδράσεις, γέλια και σχόλια, με τα παιδιά να συγκρίνουν τη στιγμή της λήψης με την τελική εικόνα. Πολλά παιδιά αναγνώρισαν ότι «το πράσινο δεν υπάρχει πια» και ότι αντικαταστάθηκε από άλλο περιβάλλον, γεγονός που οδήγησε σε συζητήσεις γύρω από το πώς δημιουργούνται οι εικόνες που βλέπουν σε ταινίες και βίντεο. Η παιδαγωγική παρέμβαση επικεντρώθηκε στη διευκόλυνση της διαδικασίας και στη λεκτική ενίσχυση της παρατήρησης και της σύγκρισης, χωρίς να περιορίζει τη φανταστική ερμηνεία των παιδιών.

Ερωτήματα και υποθέσεις των παιδιών:

- «Πού πήγε το πράσινο;»
- «Πώς γίνεται να φαίνεται ότι είμαστε αλλού στην οθόνη;»
- «Μπορούμε να πάμε όπου θέλουμε;»
- «Πώς αλλάζει τόσο γρήγορα το φόντο;»
- «Αυτό γίνεται και στις ταινίες;»

Σύντομος αναστοχασμός:

Η δράση ανέδειξε το green screen ως ισχυρό εργαλείο οπτικής μεταμόρφωσης και αφήγησης, επιτρέποντας στα παιδιά να βιώσουν άμεσα τη διαδικασία των οπτικών εφέ και να κατανοήσουν τη σχέση ανάμεσα στην πραγματικότητα, την εικόνα και την ψηφιακή επεξεργασία, μέσα από μια παιδοκεντρική και δημιουργική εμπειρία.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.